

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

**Analýza vývoje zadluženosti ČR a jejího dopadu na
společnost**

Odontsetseg Ganbat

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Odontsetseg Ganbat

Ekonomika a management

Název práce

Analýza vývoje zadluženosti ČR a jejího dopadu na společnost

Název anglicky

Analysis of the development of the indebtedness of the Czech Republic and its impact on society

Cíle práce

Cílem práce je analýza zadluženosti a míry inflace v České republice. Práce se bude zabývat vývojem těchto ukazatelů, porovná je s ostatními zeměmi Evropy (a světa), bude zkoumat souvislosti s ostatními veličinami a pokusí se hledat jejich příčiny. Zejména bude hodnotit jejich důsledky pro vývoj cen produktů a služeb a celkový dopad na společnost.

Metodika

Práce v úvodní části podá rešerši týkající se zpracovávaných témat. V praktické části bude vycházet z dat získaných ze zdrojů Českého statistického úřadu, částečně z dat Exekutorské komory, z Ministerstva financí ČR, z České národní banky a z Národní rozpočtové zprávy. Dále provede šetření mezi obyvateli a domácnostmi na základě sestaveného dotazníku. Data budou zpracována nástroji popisné statistiky, metodami časových řad, regrese a kontingenčních tabulek.

Doporučený rozsah práce

30 – 50 stran

Klíčová slova

zadluženost České republiky, míra inflace, dopad na společnost, úvěry, důchod, splátky, příjmy, výdaje, domácnosti

Doporučené zdroje informací

- BÁNYAIOVÁ, Alena. Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2021. xiv, 229. ISBN 9788076761179.
- BÁRTA, Zbyněk. Finanční gramotnost Výpočty v Excelu, Praha 2014:Wolters Kluwer ČR,a.s., 372 s. ISBN 978-80-7478-483-5
- GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. Ústavní systém České republiky. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2022. 574 stran. ISBN 9788073808655.
- HENDL, J. – REMR, J. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.
- HOŠKOVÁ, P. – ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA, – ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. KATEDRA STATISTIKY. *Statistika I*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2013. ISBN 978-80-213-2341-4.
- Makroekonomie 3., aktualizované a rozšířené vydání. Edited by Václav Jurečka. 1. elektronické vydání. Grada, 2017. 1 online. ISBN 9788027102518.
- MANKIW, Gregory. Zásady ekonomie. Grada Publishing, 1999. 768 s. ISBN 978-80-7169-891-3.
- NOVENSKÝ, Ivan. Slabikář finanční gramotnosti. 1.vyd.,Praha:COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4 (brož.)
- SMRČKA, Luboš. Rodinné finance : ekonomická krize a krach optimismu. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. xxii, 538. ISBN 9788074001994.
- SYROVÝ, P. – NOVOTNÝ, M. *Osobní a rodinné finance*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0478-1.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 ZS – PEF

Vedoucí práce

RNDr. František Mošna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 23. 2. 2023

Ing. Tomáš Hlavsa, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 2. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Analýza vývoje zadluženosti ČR a jejího dopadu na společnost" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu RNDr. Františku Mošnovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za jeho cenné rady a připomínky, které mi poskytl, a dále za jeho čas, který mi věnoval při zpracování této bakalářské práce.

Analýza vývoje zadluženosti ČR a jejího dopadu na společnost

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou zadluženosti, mírou inflaci v České republice, jejich srovnání s ostatními zemí Evropy a dopadem na společnost. Cílem práce je analyzovat zadluženost od doby jejího vzniku až do současnosti a analyzovat názory na státní zadlužení u obyvatel České republiky. Například pro malé, velké podniky, pro rodiny, pro studenti a zjištění, kde míra inflaci nejvíce způsobila škody. V rámci práce jsou vysvětleny detailní příčiny zadlužení, stoupání inflace, růst nezaměstnanosti a nespokojenost občanů. Praktická část je zaměřena na kvantitativní výzkum, který je zaměřený na českou populaci. Budou dále uvedeny výsledky dotazníkového šetření, kterou budou zpracování statistickými metody. Na závěr práce bude srovnání zadluženosti a inflaci s ostatními zemí Evropy, zpracování dat, které se získalo z dotazníku a různých zdrojů. Dále posouzení dopadů inflaci na různé odvětví.

Klíčová slova: zadluženost České republiky, míra inflace, dopad na společnost, úvěry, příjmy, výdaje, domácnosti

Analysis of the development of the indebtedness of the Czech Republic and its impact on society

Abstract

This bachelor thesis deals with the analysis of indebtedness, inflation rate in the Czech Republic, its comparison with other European countries and its impact on society. The aim of the thesis is to analyze the debt from the time of its origin to the present day and to analyze the opinions about the national debt among the population of the Czech Republic. For example, for small, large businesses, for families, for students and finding out where the inflation rate has caused the most damage. The detailed causes of debt, rising inflation, rising unemployment and citizen dissatisfaction are explained within the thesis. The practical part focuses on quantitative research that focuses on the Czech population. The results of the questionnaire survey will be presented and will be processed by statistical methods. At the end of the work will be a comparison of debt and inflation with other European countries, processing the data that was obtained from the questionnaire and various sources. Furthermore, an assessment of the effects of inflation on different sectors.

Keywords: indebtedness of the Czech Republic, inflation rate, impact on society, credit, income, expenditure, households

Obsah

Obsah	9
Seznam tabulek a grafů	10
Úvod	13
1 Cíl práce a metodika	14
1.1 Cíl práce	14
1.2 Metodika	14
2 Teoretická část	15
2.1 Veřejná zadluženost zemí	15
2.1.1 Definice veřejného dluhu	16
2.1.2 Členění veřejného dluhu	18
2.2 Dopady veřejného zadlužení	19
2.3 Management veřejného zadlužení	20
2.3.1 Definice managementu veřejného zadlužení	20
2.3.2 Způsoby eliminace veřejného zadlužení	21
2.4 Měření a vykazování veřejného zadlužení	23
2.5 Metodologie práce	24
3 Praktická část	28
3.1 Analýza veřejného zadlužení v České republice	28
3.1.1 Veřejný dluh v České republice	28
3.1.2 Porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie	35

3.2	Výzkumné šetření dopadů zadlužení země na českou společnost	38
3.2.1	Výsledky výzkumného šetření	38
3.2.2	Vyhodnocení hypotéz výzkumného šetření	49
4	Závěr	53
5	Seznam použitých zdrojů	55

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Statistické porovnání dat	30
Tabulka 2 - Statistické porovnání dat	32
Tabulka 3 - Statistické porovnání dat	34
Tabulka 4 – Výsledky výzkumu	38
Tabulka 5 – Výsledky výzkumu	39
Tabulka 6 – Výsledky výzkumu	40
Tabulka 7 – Výsledky výzkumu	41
Tabulka 8 – Výsledky výzkumu	42
Tabulka 9 – Výsledky výzkumu	44
Tabulka 10 – Výsledky výzkumu	45
Tabulka 11 – Výsledky výzkumu	46
Tabulka 12 – Výsledky výzkumu	47
Tabulka 13 – Výsledky výzkumu	48

Tabulka 14 – Výsledky výzkumu	48
Tabulka 15 – Výsledky výzkumu	48
Tabulka 16 – Výsledky výzkumu	49
Tabulka 17 – Četnosti pozorované hypotézy č. 1	50
Tabulka 18 – Četnosti pozorované hypotézy č. 1	50
Tabulka 19 - Četnosti pozorované hypotézy č. 2.....	51
Tabulka 20 - Četnosti pozorované hypotézy č. 2.....	51
Tabulka 21 - Četnosti pozorované hypotézy č. 3.....	52
Tabulka 22 - Četnosti očekávané hypotézy č. 3	52

Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj vládního dluhu.....	28
Graf 2 - Vývoj státního dluhu	29
Graf 3 - Náklady na obsluhu státního dluhu v mld. Kč	31
Graf 4 - Náklady na obsluhu státního dluhu	33
Graf 5 - Náklady na obsluhu státního dluhu	34
Graf 6 - Veřejné finance k HDP v roce 2021 v %	36
Graf 7 - Veřejný dluh k HDP v roce 2021 v %.....	37
Graf 8 - Výsledky výzkumu.....	39
Graf 9 - Výsledky výzkumu.....	40
Graf 10 - Výsledky výzkumu.....	41

Graf 11 - Výsledky výzkumu.....	42
Graf 12 - Výsledky výzkumu.....	43
Graf 13 - Výsledky výzkumu.....	45
Graf 14 - Výsledky výzkumu.....	46
Graf 15 - Výsledky výzkumu.....	47

Úvod

Deficitní hospodaření s veřejnými rozpočty se stalo v posledních letech velmi diskutovaným a sledovaným indikátorem. Celkově totiž dochází v zemi ke kumulaci veřejného dluhu, který v dlouhodobém časovém období vzrostl. V době pandemie viru Covid 19 však došlo k výraznějšímu zadlužení země. Bylo to dáno ekonomickými omezeními, podporou domácností, firem a jiných organizací, které vláda financovala ze státního rozpočtu.

Tento problém je však nutné řešit, i když k veřejnému zadlužení vláda stále přistupuje velmi laxně. Vládní sektor se však může díky vysokému zadlužení dostat do problémů s platební schopností. Vláda může být vnímána v těchto případech méně solventně, což se může odrazit ve výši požadovaných výnosů. Další problém souvisí s tím, že veřejný dluh vede k finančnímu zatížení budoucích generací, která bude současné dluhy splácet. Tento stav bude pravděpodobně umocněn i tím, že v příštích letech bude navíc třeba řešit úpravu architektury veřejných financí, a to i z hlediska dopadů stárnutí populace. Proto by si vláda měla uvědomit, že je v současné době extrémně nezodpovědné pomáhat navyšovat státní dluh. Je však otázkou, jaká je znalost problematiky státního zadlužení a jejich dopadů u široké veřejnosti? Uvědomují si lidé možné dopady vysokého zadlužení? Domnívám se totiž, že obecně lidé nevidí problém ve veřejném zadlužení, proto ve volbách volí strany a politiky, kteří přistupují laxně k dané problematice. Na tyto a jiné otázky se snaží tato bakalářská práce odpovědět. Cílem práce je analyzovat zadluženost České republiky od doby jejího vzniku až do současnosti a analyzovat názory na státní zadlužení u obyvatel České republiky. Na základě získaných informací poté bude stanoven závěr popisující zjištěný stav.

Systematicky je tato bakalářská práce rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část práce popisuje veřejnou zadluženost zemí, její dopady. Následně se zaměřuje na management veřejného zadlužení, měření a vykazování veřejného zadlužení. Tato část práce je vytvořena na základě rešerše odborné literatury. V části praktické je nejprve analyzován vývoj veřejného dluhu v České republice, a to od doby jejího vzniku až do současnosti (1993-2021). Poté je proveden kvantitativní výzkum, který zkoumá dopad zadlužení na obyvatele České republiky. Zde je využita metoda dotazníkového průzkumu.

1 Cíl práce a metodika

1.1 Cíl práce

Cílem práce je analýza zadluženosti a míry inflace v České republice. Práce se bude zabývat vývojem těchto ukazatelů, porovná je s ostatními zeměmi Evropy (a světa), bude zkoumat souvislosti s ostatními veličinami a pokusí se hledat jejich příčiny. Zejména bude hodnotit jejich důsledky pro vývoj cen produktů a služeb a celkový dopad na společnost.

1.2 Metodika

Práce v úvodní části podá rešerši týkající se zpracovávaných témat. V praktické části bude vycházet z dat získaných ze zdrojů Českého statistického úřadu, částečně z dat Exekutorské komory, z Ministerstva financí ČR, z České národní banky a z Národní rozpočtové zprávy. Dále provede šetření mezi obyvateli a domácnostmi na základě sestaveného dotazníku. Data budou zpracována nástroji popisné statistiky, metodami časových řad, regrese a kontingenčních tabulek.

2 Teoretická část

První teoretická část této bakalářské práce popisuje důležité pojmy, které souvisejí s tématem práce. Jsou zde proto uvedeny pojmy, jako je státní dluh, veřejný dluh, příčiny vzniku zadlužování států, způsoby měření zadlužování států atd.

2.1 Veřejná zadluženost zemí

Pro vládu jsou cizí zdroje primární možností, jak navýšit příjmy, pokrýt náklady na statky a služby, které potřebují. Jinými slovy se jedná o racionální volbu. Zadlužování zemí tedy není ničím neobvyklým. Především v době pandemie viru Covid 19, se staly cizí zdroje velmi důležitým faktorem při boji s touto nemocí a jejími následky.

V historii byla zadluženost států spojována jen s financováním válečných výdajů a státy vykazovaly spíše vyrovnané rozpočty. Tato situace trvala cca do Velké deprese ve třicátých letech. Tato deprese měla za následek řadu rozporů a polemizování nad správností fungování veřejných financí a státu celkově (Sirůček, 2007, str. 313). Od této doby nebylo zadlužení států výjimkou, i když se názory na tuto problematiku ze strany odborníků měnily. Ve své podstatě se zformovaly tři základní ekonomické směry, které na deficitní rozpočet nahlíží jinak. Jsou jimi: Klasická škola, Keynesiánská teorie a Monetaristická teorie (Peková, 2008, str. 464).

První směr, který se označuje jako Klasická škola, se zrodil v Anglii a ve Francii. Bylo to období první poloviny 17. století. Jejím klíčovým představitelem je Adam Smith nebo také David Ricardo. Zastánci dané školy prohlašovali, že by vlády zemí měly realizovat jen aktivity, které vedou k ochraně státu a obyvatel státu před napadením. Kromě těchto vojenských aktivit by stát měl provádět i aktivity ekonomického charakteru, u kterých by bylo chybou, kdyby je poskytoval soukromý subjekt. Tato škola tedy vychází z toho, že trhy jsou dostatečně samoregulační. Zásahy státu naopak tržním mechanismům škodí a narušují rovnováhu trhů. Samotné tržní síly jsou schopné se sami dostat do stavu rovnováhy. Do 30. let minulého století byl tak obecně přijat názor, že je nutné dosahovat vyrovnaného rozpočtu (Peková, 2008, str. 426). Po vypuknutí krize ve 30. letech minulého století nastal zlom. Bylo to období druhé výše uvedené teorie, kterou je Keynesiánská teorie. Její představitel (J. M. Keynes) zastával názor, že státní zásahy do chodu státu jsou

nezbytné. Pro zvyšování ekonomického růstu je nutné zvyšovat poptávku ze strany státu. Díky tomu tak dojde k růstu agregátní poptávky, což vede k růstu veřejných výdajů a k růstu deficitu. Tato teorie tak připouští existenci deficitního rozpočtu, který je zapříčiněn navýšením výdajů veřejných (Sirůček, 2007, str. 313). Další teorií byla poté teorie Monetaristická, která se formovala v 60. letech minulého století. Jejím představitelem je Milton Friedman (nositel Nobelovy ceny v ekonomii). Teorie vychází z toho, že zásahy státu v ekonomii je nutné omezit. Je tomu tak proto, že působí nepříznivě na zaměstnanost i na hospodářský růst. Míra růstu peněz v ekonomii by měla být stabilní. Minulou teorii zastánci chápali jako takovou teorii, která směřuje k inflaci. Dle této teorie je deficitní financování nevhodné a je nutné se řídit dle zlatého pravidla vyrovnaných rozpočtů (Peková, 2008, str. 426). Při pohledu na různé státy je možné vyzorovat, že od 70. let minulého století je deficitní rozpočet trvalým jevem, který je možné identifikovat i v současnosti (Kliková, Kotlán, 2013, str. 150). Na otázku, proč tomu tak je, odpovídá opět Kliková, Kotlán (2013, str. 150). Autoři uvádí, že důvodem jsou faktory exogenní a politické, jak je také pojednáno v kapitole 1.2.

Přestože se názory na veřejné zadlužení měnily, veřejný dluh je v současné době hojně aktuální téma, protože státy vykazují vysoké dluhy. Zde je tedy nutné přistoupit k definici samotné zadluženosti. Pro popis státních závazků finančního charakteru se však jak na poli teoretickém, tak i v praxi využívá ne jedno označení. Konkrétně se tedy zadluženost pojí s termínem veřejný dluh, státní dluh, vládní dluh, jak je uvedeno níže. Zde je však možné doplnit, že mnohdy se dané termíny nesprávně zaměňují. Přitom každý z nich popisuje určitou úroveň zadlužení. Tedy popisují to, které rozpočty jsou do dluhu zařazeny. Ať je však pojetí jakékoliv platí, že v konečném důsledku jsou to lidé (obyvatelé státu), kteří břemeno dluhu nesou, proto je dle mého vhodné využívat nejširší termín, a to veřejný dluh. Obyvatelé jsou totiž ti, kdo budou muset hradit dluh státu v současnosti i v budoucnosti, a to jako daňovou povinnost. Jak však uvádí Dvořák (2008, str. 81-82), v České republice tento přístup není dostatečně respektován a vláda i lidé si danou problematiku neuvědomují v dostatečné míře.

2.1.1 Definice veřejného dluhu

- Veřejný dluh

Veřejný dluh je možné definovat, jak uvádí Ochrana, Pavel, Vítek a kol., (2013, str. 144), jako „*soubor závazků finančních, které vznikají vůči ekonomickým subjektům při financování nejrůznějších činností a operací vládního sektoru. Jinými slovy se jedná o souhrn pohledávek, které vznikají vůči státu, bez ohledu na původ ekonomických subjektů.*“ Jinou definici popisuje Samuelson (2013, str. 982), který uvádí, že se jedná o „*souhrn závazků vlády, které mají charakter obligací a krátkodobých půjček*“. V neposlední řadě také popisuje Kotlán, Kliková (2013, str. 146), že veřejný dluh je možné chápat, jako pohledávky ekonomických subjektů ke státu. Tedy není důležité to, ke kterému rozpočtu se veřejný dluh vztahuje. Zda je to tedy dluh státního rozpočtu či jiných rozpočtů.

Veřejný dluh řídí Ministerstvo financí České republiky, které se snaží tento negativní ekonomický jev řídit a snižovat, protože značí narušení fiskální disciplíny. I přes to, jak je poukázáno v praktické části, ke snižování dluhu v České republice nedochází. Jedná se dle Pekové (2008, str. 445) konkrétně o dluh vlády a místních správ, samospráv, parafiskálních mimorozpočtových fondů, veřejnoprávních institucí zřizovaných státem a orgány územní samosprávy a dluh veřejných podniků.

- Vládní dluh

Vládní dluh je synonymum veřejného dluhu. Je tomu tak proto, že obsahuje shodné položky. Rozdíl je však v tom, že výše uvedený dluh veřejný obsahuje všechny pohledávky směrem ke státu. Vládní dluh představuje dluhy všech institucí (Peková, 2008, str. 445).

- Státní dluh

Nejužším termínem ze všech tří typů dluhů je státní dluh. Jedná se o souhrn nesplacených půjček, které stát získal, s cílem krýt deficit svého rozpočtu a nesplacených úroků z těchto půjček (Jurečka, 2013, str. 210). Jinými slovy je to souhrnná částka, kterou stát v podobě právnické osoby má dluh vůči jiným subjektům. Jedná se o sumu kumulovanou za různé fiskální roky, která ještě není splacena. Věřitelem v tomto případě může být jakýkoliv subjekt (Kohout, Krejdl, Pavel, 2006, str. 216).

Výše byla pozornost zaměřena na zadlužení veřejné, tedy na zadlužení vlády, státu atd. Vhodné je zde zmínit také zadlužení soukromé, tedy zadlužení domácností a firem, protože

se často ve spojitosti s vládním dluhem popisuje i dluh domácností. Je tomu tak proto, že v případě růstu duhu veřejného je v zemi často recese. Lidé nemají dostatek zdrojů na krytí vlastních potřeb a dostávají se do pozice dlužníků na finančním trhu. Vlastní příjmy již nestačí na pokrytí jejich výdajů a tak tyto zdroje získávají ve formě úvěrů. Výdaje domácností se týkají zejména běžné spotřeby, bydlení, vzdělání, investování a spoření a v neposlední řadě rovněž dluhů. Dluhy domácností mohou mít různou podobu. Může se jednat o půjčky spotřebitelské, úvěry ze stavebního spoření, hypotéky, leasingy atd. (Smrčka, 2010, str. 370). S růstem zadluženosti domácností klesají jejich výdaje, díky čemuž poté klesá jejich spotřeba. To vede k poklesu tržeb firem, které neprodávají výrobky a služby v takovém množství. Následují obtíže, které firmě přináší zákazníci, kteří neplatí včas či řádně za jejich produkty a služby. Podniky v důsledku podobné situace musí snižovat náklady, objem výroby i ceny.

2.1.2 Členění veřejného dluhu

Veřejný dluh je možné členit dle nejrůznějších kritérií. V následujícím textu je popsán veřejný dluh dle některých hledisek.

Veřejný dluh je možné rozdělit na vnitřní a vnější. Vnitřní dluh je takový dluh, který má vláda k institucím daného státu. Jinými slovy vzniká v tuzemsku. Vnější dluh je možné chápat jako dluh zahraniční (Peková, 2008, str. 484). Může se jednat o různé půjčky od mezinárodních finančních institucí, poté může mít zahraniční dluh povahu vládních cenných papírů v držení zahraničních subjektů, případně mezivládní půjčky.

Další hojně užívané členění veřejného dluhu je na hrubý a čistý veřejný dluh. Hrubý veřejný dluh je dluh státu, samospráv a jiných organizací. Je to závazek, který se nesnižuje o pohledávky. Čistý dluh je ve své podstatě hrubý dluh, který je o pohledávky snížen (Peková, 2008, str. 484).

Zadlužení státu je možné dále rozdělit, a to na základě doby splatnosti. Z daného pohledu se člení na dluh krátkodobý, střednědobý a dlouhodobý. Krátkodobý dluh veřejný je takový dluh, kde je splatnost do 1 roku. Střednědobý dluh má splatnost 1 až 10 let. Poslední ze tří uvedených dluhů má splatnost delší než 10 let (Kovář, 2007, str. 323).

Celkový veřejný dluh je také možné rozdělit na úroky a primární dluh. V praxi může totiž nastat situace, kdy vláda hospodáří s přebytkem, ale kvůli obrovskému množství

úroků, dosahuje stále zadlužení. V tomto případě jsou úroky tzv. pasivní složkou rozpočtového schodku (Hamerníková, Kubátová, 2004, str. 276).

2.2 Dopady veřejného zadlužení

Veřejné zadlužení je chápáno jako jev negativní, s čímž souvisí různé důsledky v různých rovinách, o čemž je pojednáno níže.

V první řadě se jedná o rovinu rozpočtovou. Se zadlužeností souvisí nutnost hradit úroky z dluhu. Výdaje na umoření dluhů tak mohou činit značnou část výdajové strany rozpočtu. Taková situace byla patrná např. v Řecku po ekonomické krizi (Jurečka, 2013, str. 120). V současné době vysokého zadlužení zemí však lze předpokládat, že mnoho zemí bude mít problém umořovat dluh i úroky. V tomto případě přichází většinou na řadu restrukturalizace dluhu, kdy vláda začne vyjednávat s věřiteli. Dluhopisy s nejkratší dobou splatnosti se prodlouží. Což však vede k znevěrohodnění dlužníka (státu). Princip restrukturalizace je tedy ten, že celkový objem dluhu se nemění, mění se jen jeho forma a dávají se záruky. V případě neúspěchu přichází na řadu bankrot. Za příklad je možné zmínit Řecko, které ve své podstatě v roce 2015 zbankrotovalo. Poté se jedná, jak uvádí Jurečka (2013, str. 122), o dopady redistribuční, které souvisejí s redistribuční funkcí státního rozpočtu. V rámci přerozdělovací funkce je snahou vlády zmírňovat nerovnost v tržním rozdělení důchodů. Tato funkce státního rozpočtu je narušena tím, že příjemci úroků z dluhů jsou bohaté skupiny, které dále zvyšují svůj majetek. Ve státě tak začne existovat menší skupina obyvatel s vysokými příjmy, což je nežádoucí jev. Dále se jedná o důsledek fiskální. Fiskální důsledek souvisí s růstem podílu dluhu na hrubém domácím produktu. Díky tomu klesají možnosti pro stabilizační kroky vlády. Podle Hamerníkové, Maatové (2004, str. 24) s růstem dluhu se také mění portfolio dostupných cenných papírů na kapitálových trzích. Díky tomu, že roste množství státních dluhopisů, klesá množství soukromých cenných papírů. Investoři totiž dávají větší přednost zhodnocení pomocí bezpečných státních dluhopisů.

Jedním z nejviditelnějších dopadů veřejného dluhu je nejen uvedený fiskální účinek, ale i zpětný rozpočtový účinek. Existence dluhu směřuje k posilování rozpočtového deficitu v dalších obdobích. Jedná se tedy o jakýsi začarovaný kruh. Čím je vyšší veřejný dluh, tím je vyšší rozpočtový deficit. Rostou úroky, což v dalších obdobích zvyšuje veřejné výdaje. Čím vyšší jsou veřejné výdaje, tím je deficit rozpočtu vyšší. S růstem vládních

výdajů sice dochází k podpoře ekonomiky státu, ale stále se zvyšuje rozpočtový deficit (Hamerníková, Maatová, 2004, str. 24). Jak dále uvádí autorky, vysoká zadluženost státu je také nebezpečná pro ostatní země Eurozóny. Z tohoto důvodu byla stanovena Maastrichtská kritéria, o kterých je pojednáno v kapitole 1.4 (Hamerníková, Maatová, 2004, str. 24).

2.3 Management veřejného zadlužení

Jak v sektoru s veřejnými financemi, tak v řešení problémů s veřejným dluhem, existují vždy nějaká řešení. V případě státu však situaci nelze řešit jako se soukromými společnostmi. Čím později se začne dluhový problém řešit, tím složitější bude najít účinnou cestu. V ekonomické sféře je pozitivní, že vždy existuje řešení problému, dokonce existuje několik možností. Na druhou stranu však existují názory, zda je nutné zajistit eliminaci dluhu. Jak uvádí Buchanan a Flowersová (1978, str. 290) důvod k nulovému dluhu ve své podstatě neexistuje. Autoři uvádí, že veřejný dluh není nutné snižovat, protože ekonomika je souhrn aktuálních a stále se měnících prvků, prostředků, které jsou hrazeny z dluhopisů, kterými jsou splaceny předchozí dluhopisy. Pokud tak vláda kryje část dluhu emisí nových dluhopisů, hovoříme o refundanci dluhu. Dle názoru autora práce to však není správný názor a vysoké zadlužení je nutné řešit, již kvůli výše popsaným dopadům.

2.3.1 Definice managementu veřejného zadlužení

Management veřejného dluhu spočívá v jeho komplexním řízení. Řízení veřejného státního dluhu není tak jednoduché jako řízení dluhu soukromé společnosti nebo fyzické osoby. Management veřejného dluhu je úzce spojen s kauzalitou veřejného dluhu a rozpočtu. Konkrétní definici managementu veřejného dluhu uvádí ve své publikaci Peková (2008, str. 482). Autorka management veřejného dluhu definuje jako „*soubor aktivit, mezi které náleží definování strategického financování veřejného dluhu, vypracování roční bilance potřeb a zdrojů financování vládního dluhu, splatného v příslušném roce, uzavírání úvěrových smluv v měně státu, vydávání státních cenných papírů, splacení a vyplacení jistiny a výnosů ze státních cenných papírů, řádné finanční operace a jiné činnosti souvisejících s řízením rizik státního dluhu, vedení evidence státního dluhu, vedení účetnictví o státním dluhu.*“ Cílem managementu veřejného dluhu je tedy snižovat jeho velikost a zároveň zajistit dostatek finančních prostředků na potřeby státu. S tím souvisí

snížení rizik vysokého zadlužení atd. Tento management by měl v makroekonomickém kontextu zajistit činnosti vlády tak, aby byl dluh a jeho míra růstu na udržitelné úrovni. Přitom jednotlivé aktivity by měly zajistit jak fiskální, tak i monetární cíle (Missale, 2005, str. 120).

2.3.2 Způsoby eliminace veřejného zadlužení

Na teoretické rovině existují různé možnosti, jak financovat veřejný dluh. Konkrétně se jedná o snižování deficitu pomocí těchto činností (Missale, 2005, str. 120):

- deficit financovaný přírůstkem množství peněz (emise peněz),
- deficit financovaný přírůstkem vládních obligací nebo půjček,
- deficit financovaný úbytkem objemu státních aktiv.

Jiný náhled na tuto problematiku uvádí Peková (2008, str. 482). Dle autorky má stát různé ekonomické možnosti, jak splácet veřejný dluh. Konkrétně se dle autorky jedná o tyto možnosti umořování veřejného dluhu:

- umořovací fond,
- konsolidace dluhu,
- předčasné splacení,
- konverze dluhu.

Výši dluhu ovlivňují dle Pekové (2008, str. 480) faktory endogenní a exogenní, jak je popsáno dále. Exogenní faktory je možné označit za pasivní faktory, které směřují k poklesu dluhu. V první řadě dle Pekové souvisí s ekonomickým růstem. Vládní dluh tedy vzniká v případě, že tempo ekonomického růstu není v dostatečné míře. Pokud dochází k růstu ekonomickému a k poklesu úrokové míry, má tento faktor vliv na pokles veřejného dluhu. Dle autorky by mělo být tempo ekonomického růstu vyšší než reálná úroková míra. Jen tak může dojít k poklesu veřejného dluhu. Může zde však vzniknout tzv. dluhová past, která je často zmiňována ve spojitosti s vysokým zadlužením zemí. K ní dochází poté, kdy je úroková míra dluhu vyšší než tempo růstu HDP. V tomto případě dochází k růstu váhy veřejného dluhu. Dalším exogenním faktorem je poté inflace. Inflace představuje růst cenové úrovně (Peková, 2008, str. 482). Růst inflace snižuje reálnou hodnotu dluhu. Je tomu tak v případě, že je dluh popisován v tuzemské měně. V tomto případě vede růst

inflace k poklesu reálné hodnoty majetku obyvatelstva ve formě vládních obligací. Inflace však má větší význam u dluhu dlouhodobého než krátkodobého. Důležité je zde však zmínit to, že inflace nesmí zrychlovat a nesmí se promítnout do úrokových sazeb dluhu. Další problém, který zde může nastat je ten, že míra inflace negativně ovlivňuje úspory i samotné ekonomické subjekty (Musgrave, 1994, str. 29). Vládní dluh mohou ovlivnit i zahraniční investice, dary, granty, nebo také odpuštění úroků z dluhu nebo odpuštění celého dluhu (Peková, 2008, str. 480).

Dále se jedná o faktory endogenní, které představují aktivní opatření. Mezi tato opatření se řadí faktory monetární, restriktivní politika a jiné. Konkrétně může být využita, jak uvádí Ochrana, Pavel, Vitek a kol., (2013, str. 147), monetarizace dluhu, která sice směřuje k růstu inflace, ale na druhou stranu směřuje také k poklesu reálného dluhu. Financování veřejného dluhu pomocí první uvedené metody, tedy pomocí emise nových peněžních prostředků, sebou nese velká rizika. Z tohoto důvodu je v současné době ve středoevropském prostoru striktně zakázané, aby centrální banky půjčovaly svým vládám. Také jedinými subjekty, které mohou emitovat peníze, jsou právě centrální banky. V tomto směru si centrální banky musí zachovávat přísnou personální, finanční, operativní a institucionální nezávislost. Dalším endogenním faktorem, který snižuje vládní dluh, je restriktivní fiskální politika. Ta snižuje výdaje státního rozpočtu i jiných rozpočtů. Pomocí této politiky se snaží vláda zajistit přebytek v rozpočtu a snížit tak výši dluhu. Pokud je však tato politika realizována v době recese, dochází také k negativnímu hospodářskému propadu, díky poklesu veřejných investic (Peková, 2008, str. 480). Dvořák (2008, str. 126) uvádí, že zkušenosti poukazují na to, že restriktivní politika významně nesměruje k poklesu hodnoty veřejného dluhu. Jejich nepochybným významem je však jejich schopnost obnovit fiskální disciplínu a zabránit dalšímu zvyšování zadlužení. Bach (2012, str. 8) dále uvádí, že nepopulární, pravděpodobně nemožnou možností, je mimořádná jednorázová paušální dávka z kapitálu. Tento další endogenní faktor představuje jakousi jednorázovou daň, která je k umoření dluhu i úroku určena. V dané oblasti by mohly pomoci i nucené půjčky uvalené na osoby s vyšším příjmem.

Jedno z řešení může být „nic nedělat“ a nechat dluh plynout bez zásahů. Tato (ne)snaha ale přináší velké znepokojení na straně veřejnosti i Evropské unie. Poslední možností je odmítnutí dluhu, úroku další nastupující vládou. Tato možnost není příliš reálná. Je to proto, že v daném případě dochází k poklesu důvěryhodnosti v danou zemi, protože tento

akt věřitele výrazně poškozují. Tento čin by také vedl k tomu, že by v budoucnu nechtěl danému státu poskytnout žádný věřitel své zdroje. Úrokové míry by musely být velmi vysoké. Je to však jediná cesta, jak splatit dluh jedním aktem. Vhodné to bylo např. v době přechodu z centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní. Kdy by obyvatelé státu nemuseli platit za dluhy jiných vlád.

V současné době převládá trend snižovat dluhy pomocí emise státních cenných papírů nebo závazků plynoucích z úvěrů.

2.4 Měření a vykazování veřejného zadlužení

Veřejný dluh je většinou sledován za určitý časový horizont. V tomto případě se jedná o určitou časovou řadu. Tuto časovou řadu je možné vyjádřit v absolutní nebo relativní výši. Veřejný dluh ve své absolutní výši je popisován v měně tuzemské či zahraniční. Má však nižší vypovídací schopnost, proto se užívá spíše relativní vyjádření. V tomto případě je veřejný dluh vztažen k určité veličině, např. k hrubému domácímu produktu (HDP). Hrubý domácí produkt představuje, jak uvádí Pavelka (2010, str. 24), soubor hodnot finálních statků a služeb, které byly vyprodukovány na určitém území (v dané ekonomice). Daný ukazatel se sleduje za určité období (např. za kalendářní rok, čtvrtletí, pololetí). Ukazatel hrubého domácího produktu je nejužívanějším ukazatelem, pomocí kterého dochází k porovnávání ekonomické výkonnosti jednotlivých zemí. V tomto makroekonomickém ukazateli jsou ale zahrnuty pouze statky a služby, které jsou směňovány na trhu. HDP nezahrnuje statky a služby, které si lidé vyrábějí pro svoji vlastní potřebu nebo také ty statky a služby, které si mezi sebou vzájemně směňují jako poskytnutou protislужbu bez účasti na trhu. V rámci absolutního vyjádření se tedy jedná o tzv. dluhový poměr. Ten je možné vypočítat dle následujícího vzorce (Europa, 2023):

Dluhový poměr = dluh / HDP, kde dluh je hrubý veřejný dluh a HDP je hrubý domácí produkt.

Jinými slovy lze tento poměr vyjádřit zkráceně jako dluh / nominální HDP. Tento ukazatel tak mnohem lépe vypovídá o likviditě ekonomiky, o likviditě držeb investorů. Proto stojí také v popředí zájmu tzv. Maastrichtských kritérií v oblasti udržitelnosti veřejných financí. Smyslem zavedených kritérií je směřovat členské země Evropské unie k dodržování fiskální disciplíny. Jinými slovy je cílem směřovat země Evropské unie k

vyrovnanému nebo dokonce přebytkovému hospodaření, pomocí kterého by bylo možné umořovat vládní dluhy vzniklé v minulosti (Consolium, 2023).

Maastrichtská kritéria pracují se dvěma ukazateli. V první řadě se jedná o poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu. *„Tento ukazatel nesmí překročit referenční hodnotu 60 %. Vyšší může být jen v případě, že se snižuje v dostatečné míře a směřuje s uspokojivým tempem k referenční hodnotě“* (Maastrichtská kritéria, 2023). V tomto případě se tedy jedná o hrubý dluh celého vládního sektoru. Je to úhrn veškerých dluhů, které jsou na konci roku v sektoru vládním vykazovány. Daný ukazatel umožňuje srovnávání mezi různými zeměmi. I když je však srovnávání do určité míry klamné, protože stát vytváří jen část HDP, ostatní složky HDP jsou vytvářeny domácnostmi, firmami i pomocí exportu. Proto není důvodem popisovat dluh k HDP jako jeden jediný ukazatel. Vhodnější je porovnávat státní dluh k daňově odvodovým příjmům. Protože pomocí těchto příjmů se stát na tvorbě hrubého domácího produktu podílí. Z daných příjmů se také odvádí úroky na dluh veřejný, který stát vytvořil a tyto příjmy mají sloužit i na jeho splacení.

Druhým ukazatelem Maastrichtských kritérií je *„poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu. Zde nesmí ukazatel překročit referenční hodnotu 3 %, ledaže by buď tento poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně poblíž referenční hodnoty, nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné“* (Maastrichtská kritéria, 2023). I pomocí tohoto druhého kritéria je možné dluh země vykazovat.

2.5 Metodologie práce

Na základě výše uvedených teoretických podkladů je v praktické části přistoupeno k popisu a analýze veřejného dluhu v České republice. Zde jsou sledovány dva ukazatele, a to státní dluh a veřejný dluh. V rámci těchto dvou ukazatelů je dluh sledován v absolutní výši a v relativním vyjádření, tj. k HDP v procentech. Data jsou čerpána z různých zdrojů (Eurostat, Ministerstvo financí České republiky). Pro prezentaci dat jsou využity sloupcové a spojnicové grafy.

Následně jsou pro analýzu vývoje zadluženosti České republiky v čase vybrány elementární charakteristiky vývoje. Ty zde pomáhají získat představu o charakteru časové

řady. Pozornost je zde zaměřena na absolutní přírůstek nebo úbytek. Pro zjištění absolutního přírůstku či úbytku je zvolena první diference, která se označuje jako $1d_i$ a vypočte se jako rozdíl dvou hodnot, jak je uvedeno v následujícím vzorci (Hindlls, 2007, str. 252):

$$1d_i(y) = y_i - y_{i-1}$$

Dalším zvoleným ukazatelem je koeficient růstu, který poukazuje na změny dat v rámci meziročního srovnání či srovnání v rámci delších období. Koeficient růstu se vypočte jako poměr po sobě dvou jdoucích hodnot, jak je uvedeno v následujícím vzorci (Hindlls, 2007, str. 252):

$$ki(y) = y_i / y_{i-1}$$

Pro zjištění odchylek od průměrných hodnot je nutné znát také průměr časové řady, který se vypočte dle následujícího vzorce (Hindlls, 2007, str. 252):

$$\bar{y} = \frac{1}{n} \sum y_i$$

Následně je využit ukazatel průměru první diference, který poukazuje, o kolik se průměrně změnila hodnota časové řady (Hindlls, 2007, str. 252):

$$\overline{1d(y)} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}$$

Posledním zkoumaným ukazatelem je průměrný koeficient růstu, který se vypočte pomocí geometrického vzorce (Hindlls, 2007, str. 252):

$$\overline{k(y)} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$$

Poté, co je vymezen veřejný dluh a je provedena jeho analýza v čase, je dále využita metoda komparace. Komparace představuje dle Sedlákové (2015, str. 70) porovnání veličin mezi sebou. Pro komparaci zemí Evropské unie a České republiky jsou zde zvoleny dva ukazatele neboli kritéria. Jedná se o veřejné zadlužení k hrubému domácímu produktu a schodek veřejných financí k hrubému domácímu produktu. Tato dvě

Maastrichtská kritéria jsou zde sledována v posledním sledovaném roce, a to v roce 2021. Pomocí uvedených elementárních charakteristik a pomocí uvedených ukazatelů je zde popsán vývoj zadluženosti v České republice.

Další metodou, která je zde použita, je metoda kvantitativní analýzy, a to v podobě dotazníkového šetření. Dotazník představuje páteř každého průzkumu. Je to souhrn otázek, které vyplňuje respondent se záměrem vyjádřit svůj názor k dotazům. Dotazník je hlavním prostředkem kvantitativního sběru primárních dat. Z tohoto důvodu také umožňuje získat kvantitativní údaje, které jsou shromažďovány standardizovaným způsobem, takže data jsou interně konzistentní a koherentní pro analýzu (Chráška, 2016, str. 16). Dotazník, který je zde využit, je přílohou této práce. První část otázek je zaměřena na informovanost české společnosti o zadluženosti země. Druhá část otázek se zaměřuje na vliv zadluženosti na českou společnost. Poslední skupina otázek má informativní charakter. Výsledky otázek jsou hodnoceny především pomocí Likertovy škály, která umožňuje využít různé stupně postojů a názorů. Zde byly užity čtyři odpovědi. Některé otázky měly jinou povahu, některé byly i otevřené. Výsledky byly popsány pomocí grafů, tabulek a slovního hodnocení. V rámci tabulek byly užity absolutní a relativní četnosti. Dotazník byl obyvatelům České republiky předán pomocí serveru Survio, a to v lednu roku 2023. Záměrem bylo získat co nejvíce odpovědí. Celkem se podařilo za měsíc leden získat 324 vyplněných dotazníků. Samozřejmě, že pomocí tohoto počtu respondentů nelze popsat celou společnost České republiky. Toto množství respondentů je tedy možné označit za limit výzkumu.

Cílem tohoto dotazníkového šetření bylo analyzovat dopady zadlužení země z pohledu jejích obyvatel. Na tento cíl navazují následující hypotézy:

1. Hypotéza č. 1: Předpokládám, že existuje závislost mezi informovaností o výši zadlužení České republiky a vzdělání respondentů.
2. Hypotéza č. 2: Předpokládám, že existuje závislost mezi obavami ze zadlužení České republiky do budoucna a pohlavím respondentů.
3. Hypotéza č. 3: Předpokládám, že existuje závislost mezi obavami z dalšího zdražování ze strany respondentů a pohlavím respondentů.

Pomocí χ^2 testu nezávislosti je na základě zjištěných údajů statisticky ověřeno, zda lze uvedené hypotézy potvrdit či nikoliv. V první řadě se v rámci χ^2 testu vytvoří kontingenční tabulka hodnot očekávaných. Činí se tak dle vzorce (Chráska, 2016, str. 100):

$$a_{ij} = \frac{b_i \times b_j}{b}$$

Kde $i=1, 2, \dots, s$, $j=1, 2, \dots, r$. S jsou řádky a r jsou sloupce v kontingenční tabulce s četnostmi. Poté dochází k výpočtu testové statistiky, a to dle vzorce: (Chráska, 2016, str. 100):

$$\chi^2 = \sum \frac{(b_{ij} - a_{ij})^2}{a_{ij}}$$

Následně se zjistí kritická hodnota, která představuje kvantil rozdělení s určitým stupněm volnosti a s určitou pravděpodobností. Kritická hodnota se identifikuje v tabulkách kvantilů rozdělení. Následně je možné již rozhodnout o platnosti hypotézy. Platí, že pokud je vypočtená hodnota menší než kritická hodnota kvantilu rozdělení, není zamítnuta hypotéza nulová.

3 Praktická část

Výše uvedené informace o zadlužení zemí jsou využity v praktickém příkladu České republiky.

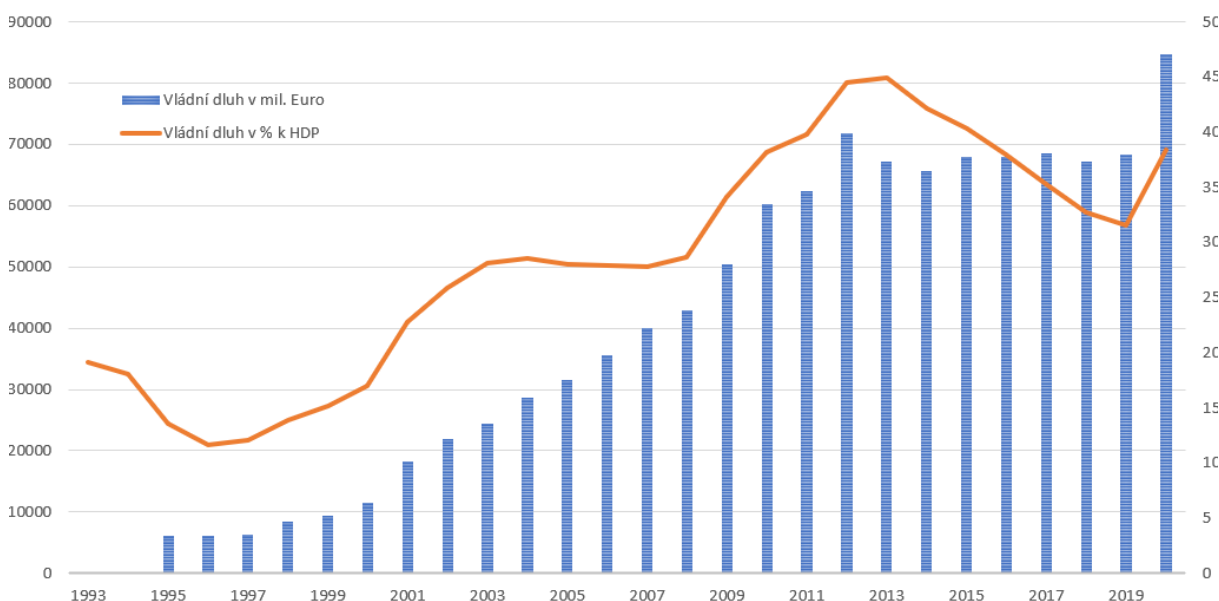
3.1 Analýza veřejného zadlužení v České republice

V rámci této kapitoly je provedena analýza veřejného i státního dluhu v České republice. Jak již bylo uvedeno také v metodologii této práce, je zde zkoumáno období od vzniku samostatné České republiky, to je od roku 1993.

3.1.1 Veřejný dluh v České republice

Vývoj veřejného dluhu je uvedena v následujícím grafu. Jedná se o celkový dluh vládního sektoru, který je v Maastrichtské smlouvě chápán jako veřejný dluh (celkový konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí) (Eurostat, 2023).

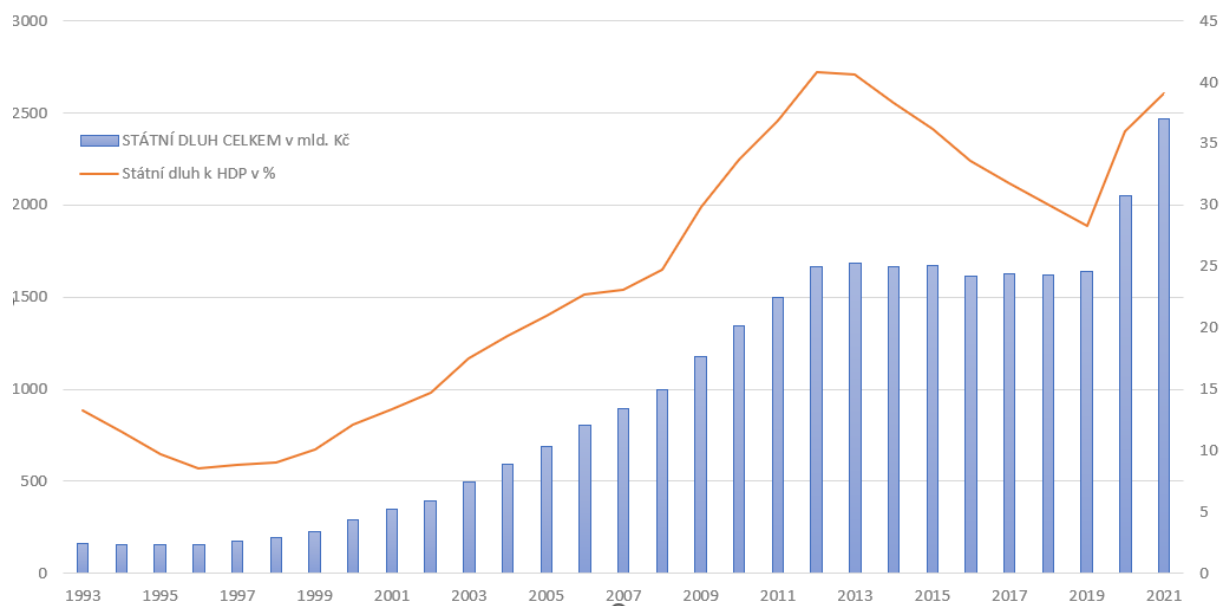
Graf 1 - Vývoj vládního dluhu

Zdroj: (Eurostat, 2023)

Jako určitou podskupinou výše uvedeného vládního dluhu je státní dluh, který představuje nejužší vymezení a pojí se se závazky na centrální úrovni neboli závazky státu. V absolutní výši je tento dluh představen v následujícím grafu. Kromě toho je zde také doplněna výše relativní, kdy je státní dluh vztažen k ukazateli HDP.

Graf 2 - Vývoj státního dluhu

Zdroj: (Ministerstvo financí, 2023)

Z uvedených dvou grafů je možné vypožorovat, že státní dluh i veřejný dluh rostl od roku 1993 do roku 2021. I když bylo cílem zkoumat i rok 2022, data za toto období ještě poskytnuta nejsou. V následujícím textu je zkoumané období rozděleno do tří časových úseků. Bylo tak učiněno s cílem lépe analyzovat trendy státního dluhu a jeho příčiny.

- Analýza vývoje v 90. letech 20. století

V období 90. let měl státní dluh spíše konstantní trend a výrazně nerostl. Obdobný trend byl patrný i u vládního dluhu. Průměrný roční státní dluh v 90. letech činil 174,5 mld. Kč. Nově vznikající Česká republika v roce 1993 začala hospodařit se státním dluhem ve výši 158,8 mld. Kč. Z tohoto dluhu mělo povahu domácího dluhu 86,4 mld. Kč, 72,4 mld. Kč tvořil dluh zahraniční (Ministerstvo financí, 2023). Státní dluh tak k HDP činil v roce 1993 13,3 %. Průměrný roční veřejný dluh činil 7990 mil. euro. Jak je patrné, veřejný dluh byl vyšší, protože docházelo ke značným transformačním procesům. Výrazný vliv zde měla např. Konsolidační banka. Ta poskytovala záruky a vznikal tak skrytý potenciální dluh, protože zadlužování vznikalo v rámci jiných vládních rozpočtů.

Od roku 1997 však začal státní dluh výrazněji narůstat a tento trend s různou intenzitou zůstal vlastně zachován až do současné doby, a to bez ohledu na vládnoucí politickou stranu (pravice nebo levice). I když dluh v absolutní výši měl v 90. letech jen mírný rostoucí trend, ve své relativní výši zde nejprve docházelo k poklesu dluhu k HDP, který

dosáhl minimální hodnoty v celém sledovaném období v roce 1996, a to ve výši 8,5 % k HDP. Na konci tohoto prvního sledovaného období, tj. v roce 1999 činil státní dluh k HDP již 10,1 %. Přitom v absolutní výši byl tvořen 207,1 mld. Kč domácího dluhu a 21,2 mld. Kč zahraničního dluhu (Ministerstvo financí, 2023). V 90. letech tak spíše klesal zahraniční dluh a rostl dluh domácí.

Pro porovnání změn ukazatele státního dluhu v absolutním vyjádření je dále zvolena první diference, která se označuje jako $1d_i$. Dále je pro statistické porovnání využit koeficient růstu. V následující tabulce jsou uvedeny výsledky za období 90. let. Průměrně se tedy v daném časovém období změnil státní dluh o 11,6 mld. Kč. Přitom průměrně rostl státní dluh o 6 %.

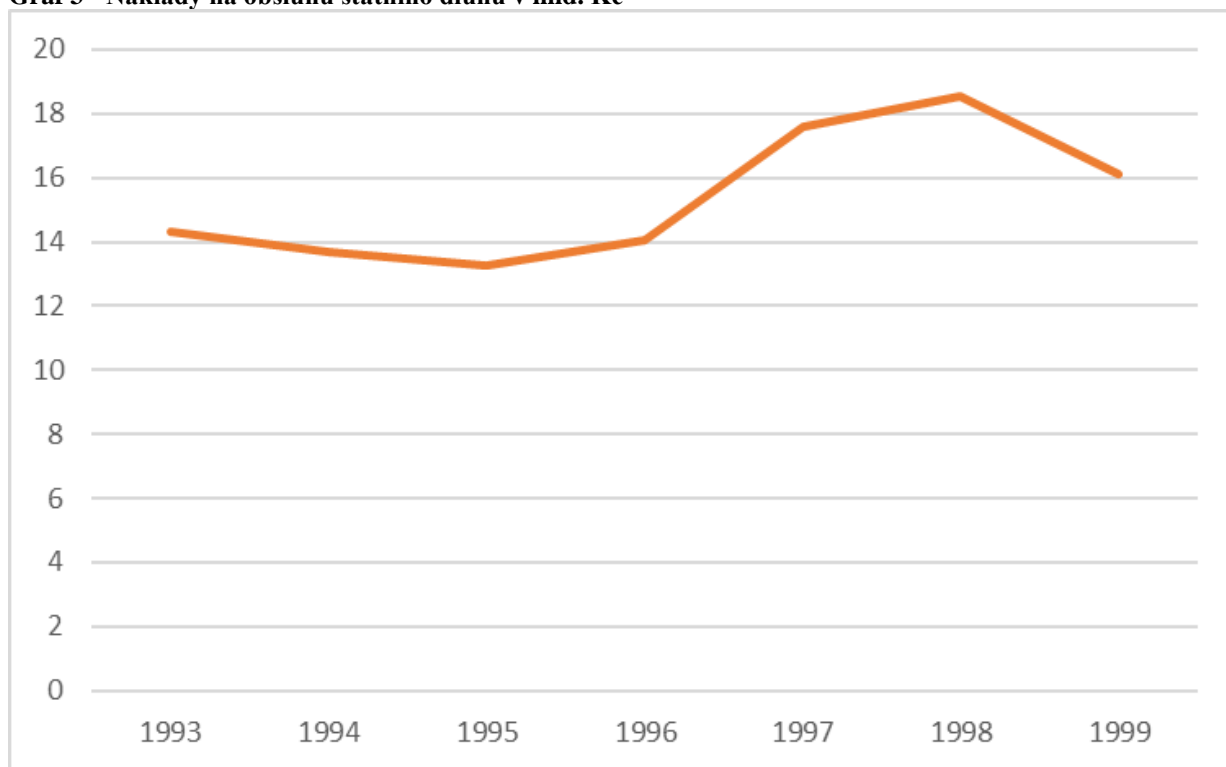
Tabulka 1 - Statistické porovnání dat

Období	Státní dluh v mld. Kč	$1d_i$ v mld. Kč	Koeficient růst
1993	158,8	neuvedeno	neuvedeno
1994	157,3	-1,5	99,06 %
1995	154,4	-2,9	98,16 %
1996	155,2	0,8	100,52 %
1997	173,1	17,9	111,53 %
1998	194,7	21,6	112,48 %
1999	228,4	33,7	117,31 %

Zdroj: vlastní výpočty

Náklady na obsluhu tohoto dluhu jsou znázorněny v následujícím grafu, kde je zaznamenán trend rostoucího nákladu na dluh, který rostl v závislosti na růstu dluhu v absolutním vyjádření.

Graf 3 - Náklady na obsluhu státního dluhu v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování dle (Ministerstva financí, 2023)

- Analýza vývoje v letech 2000-2010

Od nového milénia do roku 2010 byl zaznamenán téměř konstantní rostoucí trend v oblasti státního i veřejného dluhu. Jinými slovy tedy vzrostl státní dluh ve své relativní výši z 12,1 % v roce 2000 na 33,7 % v roce 2010. V absolutním vyjádření to tedy znamená růst z 289,3 mld. Kč na 1 344,10 mld. Kč. Domácí dluh v roce 2010 činil 1 036,3 mld. Kč a zahraniční dluh činil 307,8 mld. Kč (23 % na celkovém dluhu) (Ministerstvo financí, 2023). Tuzemský dluh měl tedy vyšší podíl, a to 77 %. Následující tabulka dokazuje, že nejvyšší nárůst státního dluhu v absolutním vyjádření byl zaznamenán v letech 2003 a 2004. V těchto letech vzrostl meziročně o více než 20 %. Z průměrného koeficientu růstu bylo vypočteno, že průměrně státní dluh rostl o 16,6 %.

Tabulka 2 - Statistické porovnání dat

Období	Státní dluh v mld. Kč	1di v mld. Kč	Koeficient růst
2000	289,3	Neuvedeno	Neuvedeno
2001	345,0	55,7	119,25 %
2002	395,9	50,9	114,75 %
2003	493,2	97,3	124,58 %
2004	592,9	99,7	120,21 %
2005	691,2	98,3	116,58 %
2006	802,5	111,3	116,10 %
2007	892,3	89,8	111,19 %
2008	999,8	107,5	112,05 %
2009	1 178,20	178,4	117,84 %
2010	1 344,10	165,9	114,08 %

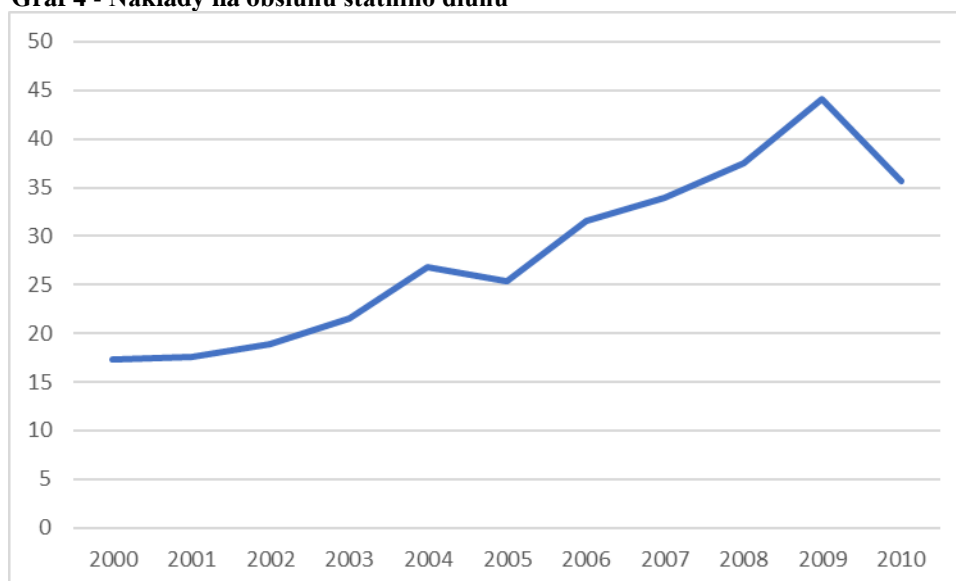
Zdroj: vlastní výpočty

Vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004 měl vliv na poměr tuzemského a zahraničního dluhu. Jinými slovy začal klesat podíl domácího dluhu na úkor zahraničního dluhu. V roce 2004 měl tuzemský dluh podíl na celkovém dluhu ještě 88 %, v roce 2010 měl domácí dluh podíl jen 77 %.

Na růstu dluhu koncem sledovaného období měla vliv také ekonomická recese, která vznikla ve Spojených státech amerických a do České republiky byla přenesena díky zahraničnímu obchodu. Finanční prostředky, které musela vláda České republiky vynaložit na oživení ekonomiky a na odstranění následků krize, byly vysoké a navýšily ještě více veřejný dluh.

V následujícím grafu jsou zaznamenány náklady na obsluhu státního dluhu. Celkové úroky tak vzrostly z 17,38 mld. Kč o 51 % na 35,62 mld. Kč. V roce 2009 přitom nastal zlom, kdy náklady začaly klesat. V roce 2009 popsané náklady kulminovaly ve výši cca 45 mld. Kč.

Graf 4 - Náklady na obsluhu státního dluhu

Zdroj: vlastní zpracování dle (Ministerstva financí, 2023)

- Analýza vývoje v letech 2011-2021

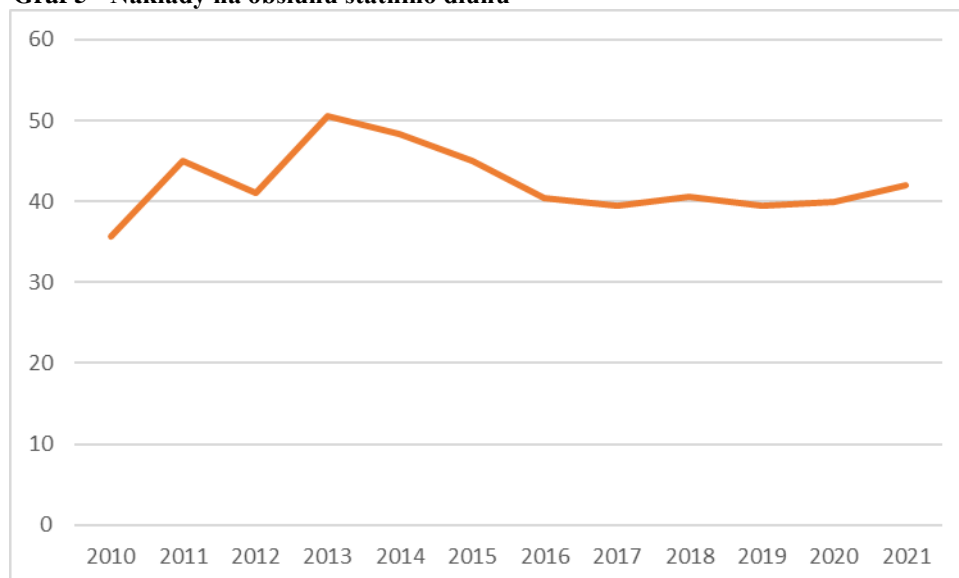
Situace se následně změnila až po roce 2014. Bylo to období, kdy státní dluh v absolutním vyjádření sice spíše stagnoval, ale dluh ve své relativní výši výrazně klesl a poklesl z cca 40 % k HDP na 30 % k HDP. Bylo to období, ve kterém docházelo ke stabilizaci nominální výše dluhu, která je také postupně snižována. V roce 2014, 2016, 2018 došlo i k meziročnímu propadu absolutní výše státního dluhu, jak je patrné v následující tabulce. Za pozitivním vývojem v oblasti státního dluhu stojí ekonomická situace v zemi, vyšší příjmy z evropských fondů a jiné. Nejvíce státní dluh poklesl v roce 2016, a to o cca 4 % (tj. cca 60 mld. Kč). Koncem sledovaného období však nastalo velmi výrazné zhoršení ve vývoji státního dluhu. V roce 2020 tak meziročně vzrostl dluh o 25 %. Bylo to období hluboké ekonomické a zdravotní covidové krize. Státní rozpočet v roce 2020 skončil se schodkem 367,4 mld. Kč, přitom vláda plánovala schodek jen ve výši 40 mld. Kč. V tomto roce tak výrazně klesly příjmy rozpočtu, narostly výrazně výdaje na opatření vlády proti pandemii viru Covid 19. Došlo však i k růstu výdajů, které s pandemií nesouvisely. Celkové vládní výdaje tak vzrostly o 291 mld. Kč. I když vláda uváděla, že došlo k růstu výdajů jen díky pandemii, nebylo tomu tak. Z uvedeného růstu mělo 147 mld. Kč charakter výdajů, které s pandemií přímo nesouvisely (např. se jednalo o jednorázový příspěvek důchodcům nebo oddlužení nemocnic) (Česká televize 24, 2023).

Tabulka 3 - Statistické porovnání dat

Období	Státní dluh v mld. Kč	1 di v mld. Kč	Koeficient růst
2010	1 344,10	Neuvedeno	Neuvedeno
2011	1 499,40	155,3	111,55 %
2012	1 667,60	168,2	111,22 %
2013	1 683,30	15,7	100,94 %
2014	1 663,70	-19,6	98,84 %
2015	1 673,00	9,3	100,56 %
2016	1 613,40	-59,6	96,44 %
2017	1 624,70	11,3	100,70 %
2018	1 622,00	-2,7	99,83 %
2019	1 640,20	18,2	101,12 %
2020	2 049,0	408,8	124,92 %
2021	2 465,70	416,7	120,34 %

Zdroj: vlastní výpočty

Průměrně v období 2010 až 2021 došlo k růstu státního dluhu jen o 6 %, a to díky pozitivnímu vývoji začátkem období. Výdaje na obsluhu státního dluhu nejprve rostly a následně klesaly. V roce 2021 dosáhly hodnoty 42,2 mld. Kč, což odpovídá meziročnímu nárůstu o 2,1 mld. Kč (5,2 %). Což je důvodem růstu dluhu v roce 2020.

Graf 5 - Náklady na obsluhu státního dluhu

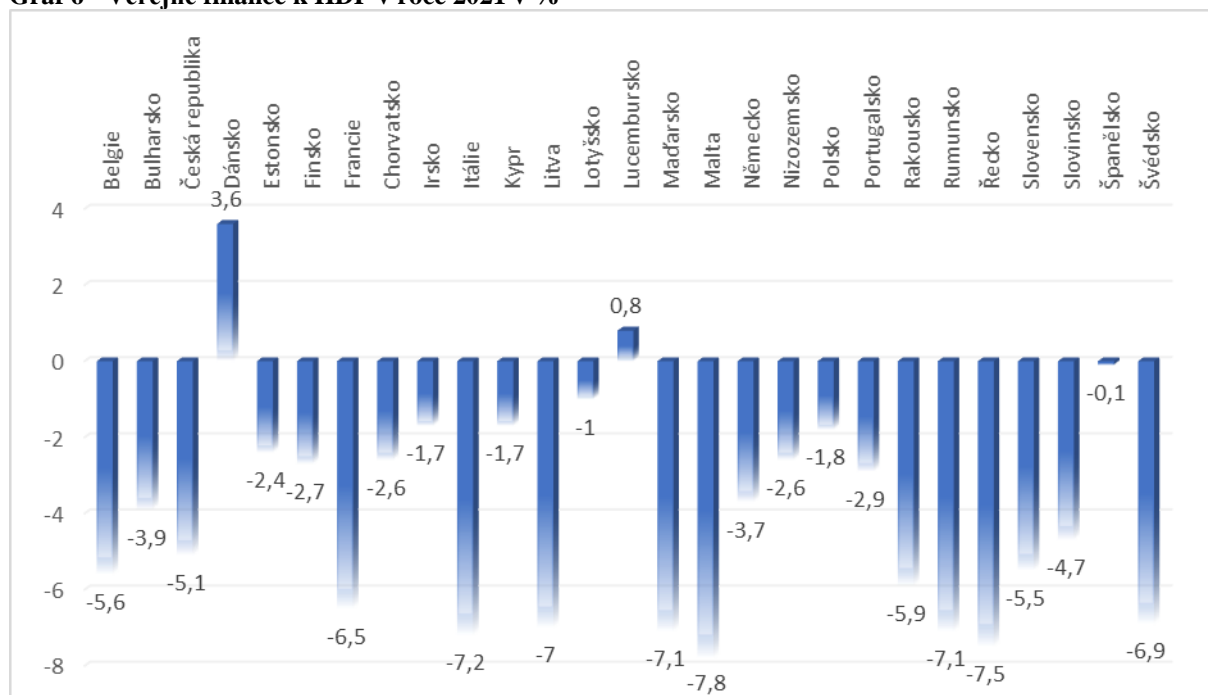
Zdroj: vlastní zpracování dle (Ministerstva financí, 2023)

Na závěr je možné určit, jaký je státní dluh na jednoho obyvatele České republiky. Pokud podělíme výši státního dluhu množstvím obyvatel zjistíme, že každý Čech má ve své podstatě veřejný dluh ve výši cca 235 000 korun.

3.1.2 Porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie

Výše bylo uvedeno, že v popředí zájmu Maastrichtských kritérií stojí i veřejné zadlužení. Evropská unie vyžaduje od států dlouhodobě udržitelné veřejné finance, proto je jedním z důležitých ukazatelů schodek veřejných financí. Stav zadluženosti zemí Evropské unie, z pohledu schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu, popisuje následující graf. Graf vypovídá o tom, že jediné dvě země, u kterých bylo dosaženo kladných hodnot, je Dánsko a Lucembursko. Jen tyto dvě země hospodařily v roce 2021 s kladným saldem veřejného rozpočtu. Česká republika se nacházela v žebříčku zemí se svými -5,1 % k HDP pod průměrnou hodnotou Evropské unie, která činila v roce 2021 -4,6 % k HDP. Při pohledu do minulosti lze uvést, že v letech 2016 až 2019 dosahovala Česká republika ještě přebytkového hospodaření sektoru vládních institucí. Od roku 2020 došlo k propadu salda, a to pod hodnotu 5 % k HDP. I zde byl vývoj tohoto ukazatele ovlivněn poklesem ekonomické aktivity během epidemie Covid 19 a souvisejících vládních stabilizačních, podpůrných a redistribučních politik. V nadcházejícím období vláda předpokládá pokles na cca -4,3 % k HDP (Ministerstvo financí, 2023c). Oproti nejhorším zemím z pohledu veřejného rozpočtu, dosáhla ve sledovaném roce 2021 Česká republika lepší hodnoty o cca 2,7 %.

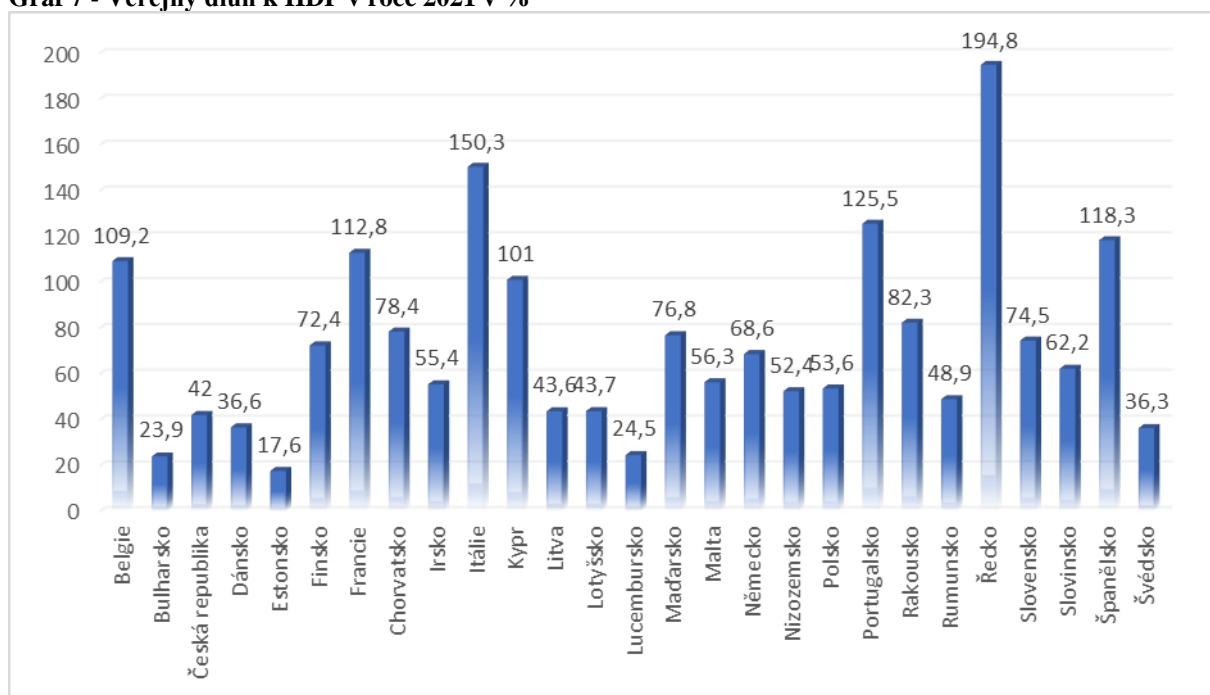
Graf 6 - Veřejné finance k HDP v roce 2021 v %

Zdroj: (EUROPA, 2023b)

Druhým kritériem je schodek veřejných financí k HDP. I tento ukazatel stojí v popředí zájmu Maastrichtských kritérií, jak již bylo uvedeno i v teoretické části práce. Stav zemí z pohledu daného kritéria prezentuje následující graf. I zde se jedná o data za rok 2021. Z uvedených informací je patrné, že Česká republika dosahuje příznivých hodnot. Její zadlužení bylo oproti průměru Evropské unie nižší, a to téměř o 40 %. Průměr za Evropskou unii byl v daném roce 87,9 %. Nejhorší země z pohledu veřejného dluhu k HDP dosahovaly vyššího dluhu, než byla výše HDP. Mezi tyto země se řadí Belgie, Francie, Itálie, Portugalsko, Řecko a Španělsko. Přitom naprosto nejhorší situace byla v Řecku, které mělo dluh téměř 2krát vyšší, než byla hodnota HDP v zemi. Naopak nejlepší situaci s veřejným zadlužením vykazovalo Estonsko, kde byl podíl vládního dluhu k HDP ve výši 17,6 %, což je oproti České republice nižší zadlužení o cca 25 %. Dle Maastrichtského kritéria nesmí překročit veřejný dluh hranici 60 %. V roce 2021 tuto hranici překročilo 14 zemí, jak popisuje graf. Přitom Česká republika se mezi tyto země neřadila. V České republice by měl, při současném nastavení fiskální politiky, a i přes ekonomické oživení, vládní dluh v poměru k HDP dále růst, nicméně s predikovanou hodnotou cca 46,1 % HDP v roce 2023. Zde se tedy úroveň dluhu stále nachází pod referenční hodnotou konvergenčního kritéria (Ministerstvo financí, 2023c).

Graf 7 - Veřejný dluh k HDP v roce 2021 v %

Zdroj: (EUROPA, 2023b)

Zde je možné tedy učinit určité shrnutí získaných informací. Na závěr je možné uvést, že za dobu existence samostatné České republiky došlo k růstu státního dluhu v absolutním vyjádření. Státní dluh vzrostl od roku 1993 do roku 2021 ze 158,8 mld. Kč na 1 667,6 mld. Kč. Státní dluh tak vzrostl cca 10krát. Nárůst však zaznamenal také státní dluh vyjádřený v relativní výši k HDP. Zde došlo k nárůstu z cca 19 % HDP na 40,3 % HDP. Trend růstu státního dluhu v absolutním vyjádření byl kontinuální, kromě období od roku 2013 do roku 2016. V těchto letech mírně poklesl. Vládě se tak v daném období podařilo splatit státní dluhopisy a snížit hodnoty instrumentů peněžního trhu (pokladniční poukázky, směnky nebo další investiční nástroje, které mají obvykle krátkou dobu splatnosti) Výrazný nárůst byl poté zaznamenán v době pandemie viru Covid 19. V tomto období došlo k rekordnímu zadlužení, které nemá v novodobých dějinách obdobu. V porovnání k HDP došlo v letech 2020-2021 k růstu z 28,5 % na 41 %. Toto nezodpovědné zacházení s veřejnými financemi je možné označit za hazard. Velkým problémem jsou náklady na dluh, které bude nutné v budoucnu hradit. V roce 2020 byly náklady na dluh ve výši 274 mld. Kč. Přitom však růst veřejného dluhu byl zaznamenán u většiny Evropských zemí. Z pohledu srovnání se zeměmi Evropské unie, dosahuje Česká republika celkem příznivé hodnoty, protože se země nachází z pohledu ukazatele pod úrovní Evropské unie. Dle mého názoru však lidé nejsou nikterak nespokojeni se

současným zadlužením, protože si jej dle mého názoru neuvědomují, respektive si dostatečně neuvědomují následky, které daný dluh přináší. Pro analýzu názoru české společnosti na zadlužení byl vytvořen dotazník, jehož výsledky jsou prezentovány v následující kapitole.

3.2 Výzkumné šetření dopadů zadlužení země na českou společnost

Ve druhé kapitole praktické části této práce byl proveden výzkum. Jeho výsledky jsou popsány v kapitole.

3.2.1 Výsledky výzkumného šetření

1. Kde získáváte nejvíce informací o problematice zadlužování a inflaci? (vyberte jednu odpověď)

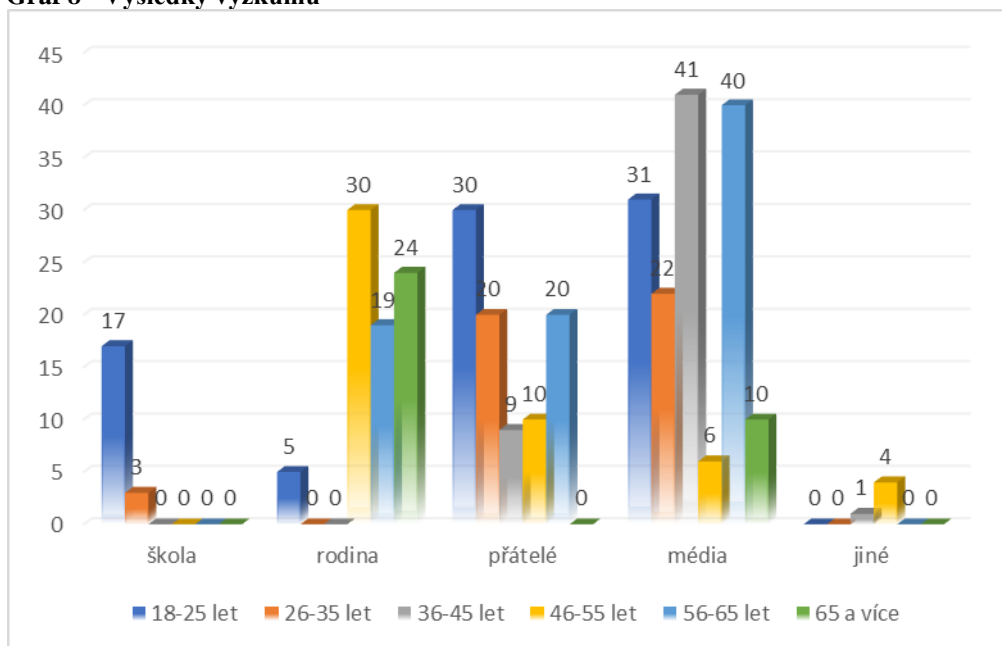
Tabulka 4 – Výsledky výzkumu

	absolutní četnost	relativní četnost
Škola	20	5,85 %
Rodina	78	22,81 %
Přátelé	89	26,02 %
Média (televize, noviny, rádio, internet apod.)	150	43,86 %
Jiné (informační letáky, školení, semináře apod.)	5	1,46 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Respondenti, kteří se účastnili výzkumu uvedli, že nejvíce informací o problematice zadlužení získávají v médiích, jako je rádio, televize, internet. Tohoto názoru je 44 % respondentů. 26 % respondentů uvedlo, že informace získávají od přátel. Celkem mnoho informací získávají lidé i od rodiny, jak uvedlo 22 % respondentů či ze školy, jak odpovědělo 6 % respondentů. Z čehož lze vyvodit, že veřejný dluh je předmětem běžných hovorů s přáteli a rodinnými příslušníky. 5 osob zde uvedlo, že získává informace o dané problematice v práci. Jedná se však o nepatrné množství osob. Přitom zde bylo dále zjištěno, že starší lidé získávají informace především od rodiny, z médií. Naopak u mladších jedinců je patrný zdroj informací v podobě školy, jak dále popisuje následující graf.

Graf 8 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

2. Myslíte si, že máte v oblasti veřejného zadlužení dostatek informací?

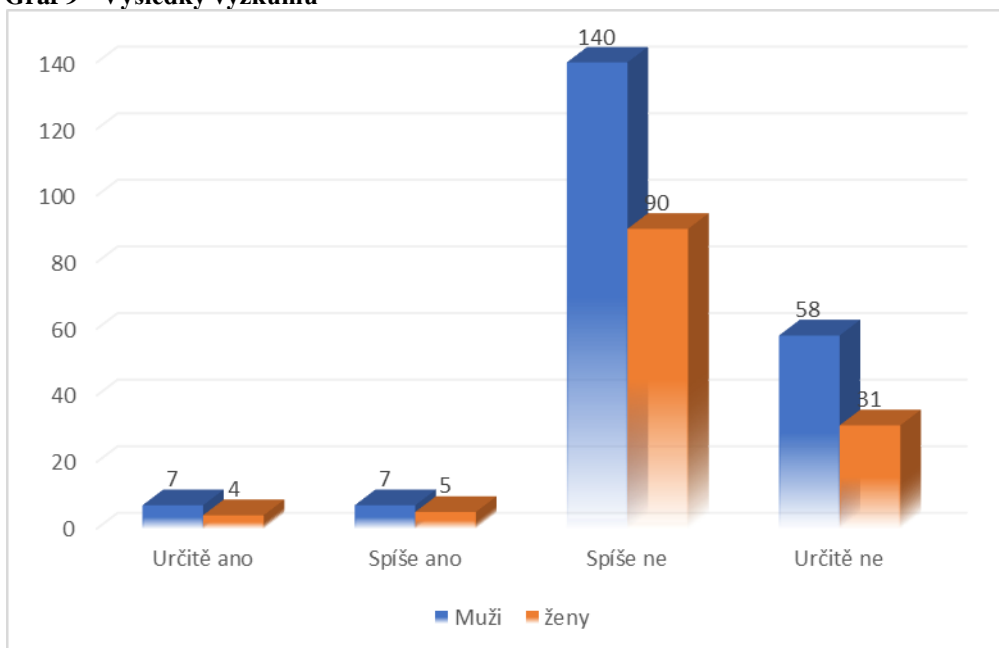
Tabulka 5 – Výsledky výzkumu

	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	11	3,22 %
Spíše ano	12	3,51 %
Spíše ne	230	67,25 %
Určitě ne	89	26,02 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Dotázaná česká společnost je názoru, že v oblasti veřejného zadlužení nemají dostatek informací. Je tomu tak proto, že negativní odpověď zde uvedlo 319 respondentů, tj. cca 96 %. Naopak se domnívá jen cca 7 % respondentů, že má dostatek informací. Muži a ženy byli v rámci odpovědí u této otázky zastoupeni celkem jednotně, jak uvádí následující graf.

Graf 9 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

3. Jaké informace vám o zadluženosti země případně chybí?

Tabulka 6 – Výsledky výzkumu

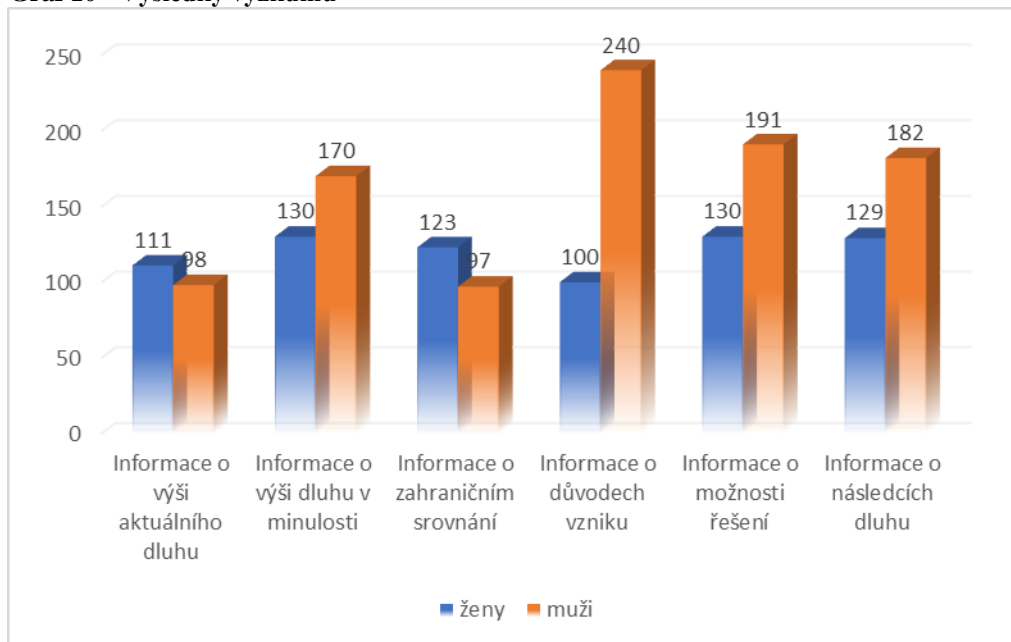
	absolutní četnost	relativní četnost
Informace o výši aktuálního dluhu	209	12,29 %
Informace o výši dluhu v minulosti	300	17,64 %
Informace o zahraničním srovnání	220	12,93 %
Informace o důvodech vzniku	340	19,99 %
Informace o možnosti řešení	321	18,87 %
Informace o následcích dluhu	311	18,28 %
Celkem	1701	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Z uvedené tabulky lze vypočítat, že lidem chybí téměř všechny informace. Nejméně respondentů uvedlo, že jim chybí informace o výši aktuálního dluhu. Tuto odpověď zvolilo 209 respondentů. Naopak nejvíce respondentů, tj. 340, uvedlo, že mají nedostatek informací o důvodech vzniku zadlužení České republiky. Přitom některé informace, především o vývoji dluhu a mezinárodního srovnání, jsou dostupné volně na internetu. Dle mého je však nutné respondenty v dané oblasti více vzdělávat. Dále bylo z výsledků zjištěno, že ženám chybí především informace o aktuálním dluhu, o

zahraničním srovnání. Naopak muži mají především nedostatek informací o důvodech vzniku státního dluhu.

Graf 10 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

4. Víte, jak moc je Česká republika zadlužena?

Tabulka 7 – Výsledky výzkumu

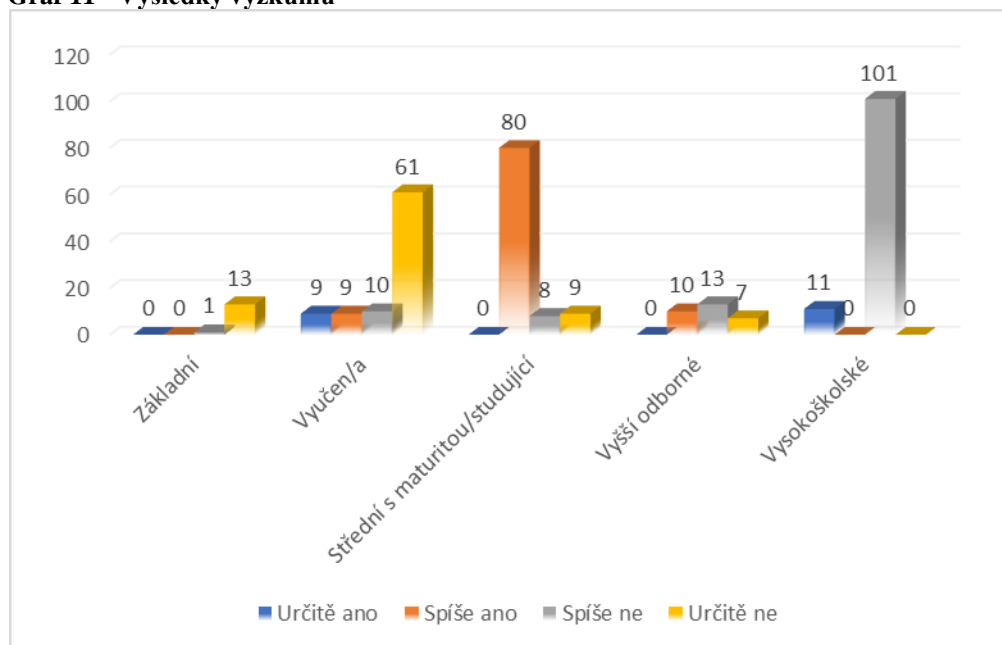
	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	20	5,85 %
Spíše ano	99	28,95 %
Spíše ne	133	38,89 %
Určitě ne	90	26,32 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Informace zde uvedené vypovídají o tom, že dotázaní obyvatelé země nejsou informováni o tom, jak je Česká republika zadlužena. Informaci o zadlužení má jen 33 % dotázaných jedinců, z čehož poté jen 20 respondentů, tj. 6 % má určitě informace o zadlužení země. Na druhou stranu je cca 62 % respondentů opačného názoru. Spíše nemá informace o zadlužení 39 % osob. Zajímavé je, že respondenti s vysokou školou nemají spíše informace o zadlužení země. Respondenti se základním vzděláním a výučním listem

nemají zajisté informace o státním dluhu. Odpověď „spíše ano“ uvedli nejčastěji respondenti se střední školou.

Graf 11 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

5. Vyvolává ve Vás zadlužování České republiky obavy do budoucna?

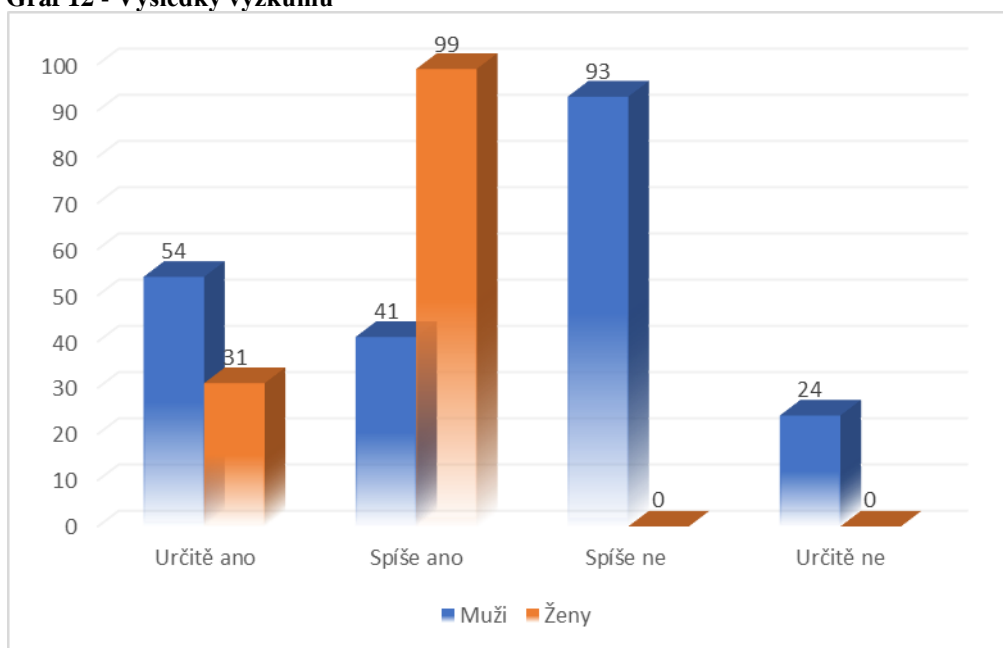
Tabulka 8 – Výsledky výzkumu

	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	85	24,85 %
Spíše ano	140	40,94 %
Spíše ne	93	27,19 %
Určitě ne	24	7,02 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Obavy do budoucna spojené s růstem státního dluhu má 65 % respondentů. Přitom spíše obavy nevyvolává státní dluh u 27 % respondentů a určitě obavy zadlužení nevyvolává u 7 % jedinců. Tyto informace jsou také znázorněny v dalším grafu. V rámci této otázky byl dále vyzpozorován určitý trend. To znamená, že ženy mají ve větší míře obavy spojené se zadlužením země, než mají muži. O tomto stavu vypovídá následující graf.

Graf 12 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

6. Pokud u Vás zadlužování České republiky vyvolává obavy, o jaké obavy se jedná a z jakého pohledu vznikají?

V rámci této otevřené otázky odpovědělo mnoho respondentů, že neví, jak na otázku odpovědět. Jednalo se téměř o polovinu respondentů. Zajímavé je, že neví, jak na otázku odpovědět i ti, co jsou se zadlužeností země seznámeni. Jejich informace tedy nejsou v dané oblasti dostatečně velké. Je to dle mého dáno i tím, že stát obecně tyto negativní a nepříznivé informace nikterak neprezentuje. Pokud v médiích je informace o zadlužení České republiky prezentována, z vlastní zkušenosti je mi známo, že většinou ne ve spojitosti s důsledky zadlužení. Zbylí respondenti odpověděli, že problémem budou úroky ze státního dluhu. Takto odpovědělo 60 jedinců. Dle některých poté nezbydou po uhrazení finance na jiné veřejné služby, jako je např. oprava silnic, výzkum, vývoj. V této souvislosti uvedla jedna respondentka, která má dítě, že se obává toho, že dojde ke snížení sociálních dávek pro postižené a handicapované. V tomto případě nebude mít dostatek financí na to, aby uživila sebe a své postižené dítě. 14 respondentů staršího věku zde uvedlo, že mají obavy, zda vůbec bude v budoucnu na důchody. 55 jedinců je názoru, že pokud porostou na jedné straně výdaje, budou muset růst i příjmy. Příjmy do státního rozpočtu však tvoří především daně. Lze tedy dle těchto respondentů očekávat, že

porostou daně. Zde tedy především lidé ve věku do 30 let a také lidé v produktivním věku jsou názoru, že se růst dluhu dotkne skutečně všech spotřebitelů, a to v růstu cen všech výrobků i služeb. Problémem je dle 23 respondentů také nezaměstnanost. S růstem státního dluhu bude růst nezaměstnanost. Je to dáno tím, že stát odčerpává volné finanční prostředky od běžných bank, které poté nemohou půjčit finance firmám i podnikatelům. Ti nemohou příliš investovat s čímž souvisí i nedostatek volných míst, které by se jinak mohly vytvořit. S tím může také souviset dle 8 respondentů pokles veřejných pracovníků, pracovníků ve státní sféře. Respondenti staršího věku upozornily také na obavu růstu cen léků, protože by mohlo dojít ke snížení dotací na léky. 3 respondenti poté mají obavy ze snižování všech sociálních dávek, rodičovského příspěvku atd.

7. Jaká je vaše situace v oblasti měsíčních příjmů?

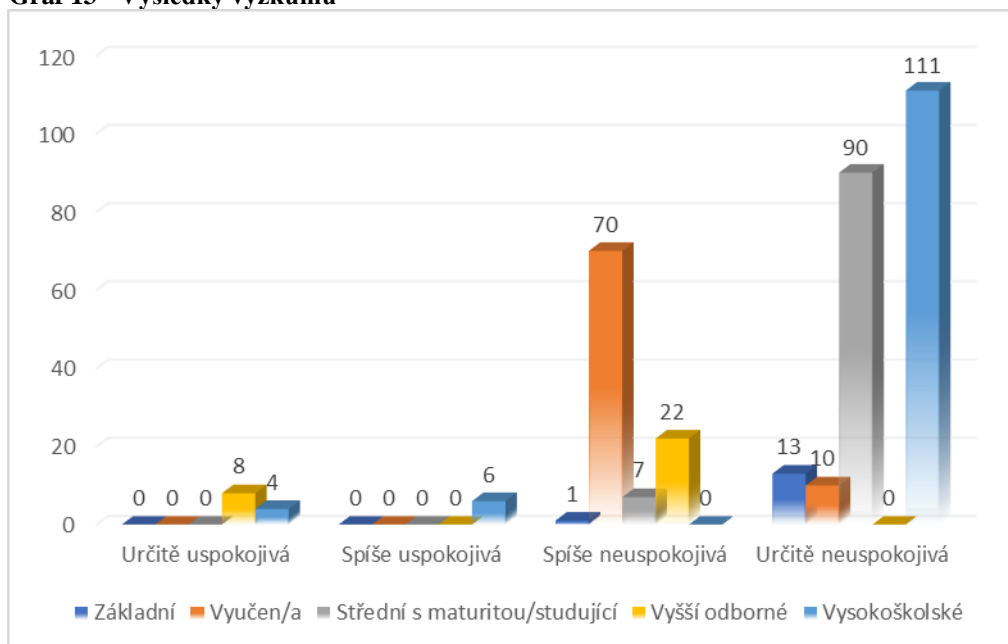
Tabulka 9 – Výsledky výzkumu

	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě uspokojivá	12	3,51 %
Spíše uspokojivá	6	1,75 %
Spíše neuspokojivá	100	29,24 %
Určitě neuspokojivá	224	65,50 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

V současné době je finanční situace dotázané populace v České republice neuspokojivá. Takto odpovědělo 94 % respondentů. Na druhou stranu je uspokojivá jen dle 6 % respondentů, přitom je určitě uspokojivá podle 4 % jedinců. Určitě uspokojivá je situace pro respondenty se vzděláním vyšším odborným a vysokoškolským. Naopak je spíše neuspokojivá pro respondenty se základním vzděláním a výučním listem, jak také popisuje následující graf.

Graf 13 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

8. Bude pro vás únosné případné další zdražování?

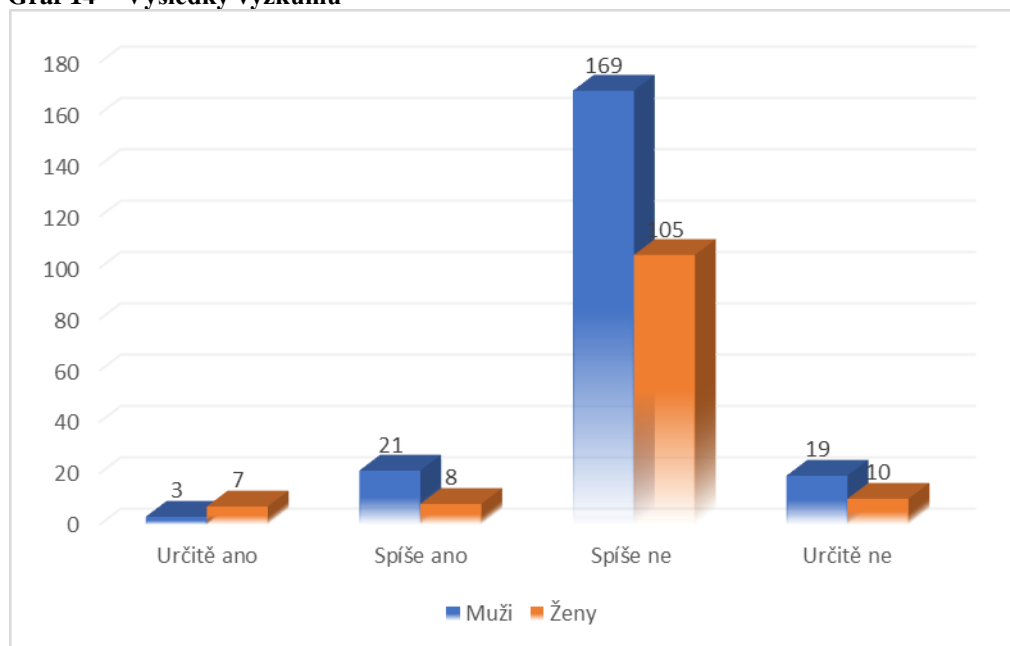
Tabulka 10 – Výsledky výzkumu

	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	10	2,92 %
Spíše ano	29	8,48 %
Spíše ne	274	80,12 %
Určitě ne	29	8,48 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Další zdražování by bylo pro českou populaci spíše neúnosné, jak uvedlo konkrétně 80 % respondentů. 8 % jedinců se domnívá, že by bylo určitě další zdražování neúnosné. Jen 10 % respondentů je názoru, že by další zdražování pro ně bylo akceptovatelné. Případné zdražování bude spíše únosné pro respondenty ženského pohlaví. Zde totiž na odpověď 'určitě ano' odpovědělo 7 žen z 10. U ostatních odpovědí jsou zastoupeni respondenti podobnou měrou.

Graf 14 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

9. Myslíte si, že bylo v době pandemie Covid 19 zadlužení země v takové míře vhodné?

Tabulka 11 – Výsledky výzkumu

	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	87	25,44 %
Spíše ano	139	40,64 %
Spíše ne	78	22,81 %
Určitě ne	38	11,11 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Zajímavé je, že respondenti jsou spíše názoru, že zadlužení bylo v České republice v době Pandemie viru Covid 19 nutné. Takto odpovědělo celkem 66 % dotázané populace. Přitom spíše bylo nutné dle 41 % jedinců a určitě bylo důležité dle 25 % jedinců. Na druhou stranu odpovědělo 33 % respondentů, že nutné nebylo. Následující graf poté znázorňuje rozložení odpovědí dle vzdělání respondentů. Zde je patrné, že vyšší množství respondentů s vysokou školou a vyšší odbornou školou prezentuje, že je důležité státní dluh začít splácet. Respondenti s nižším vzděláním jsou názoru ve větší míře, že tomu tak není.

10. Myslíte si, že je nutné začít veřejná dluh splácet či nikoliv?

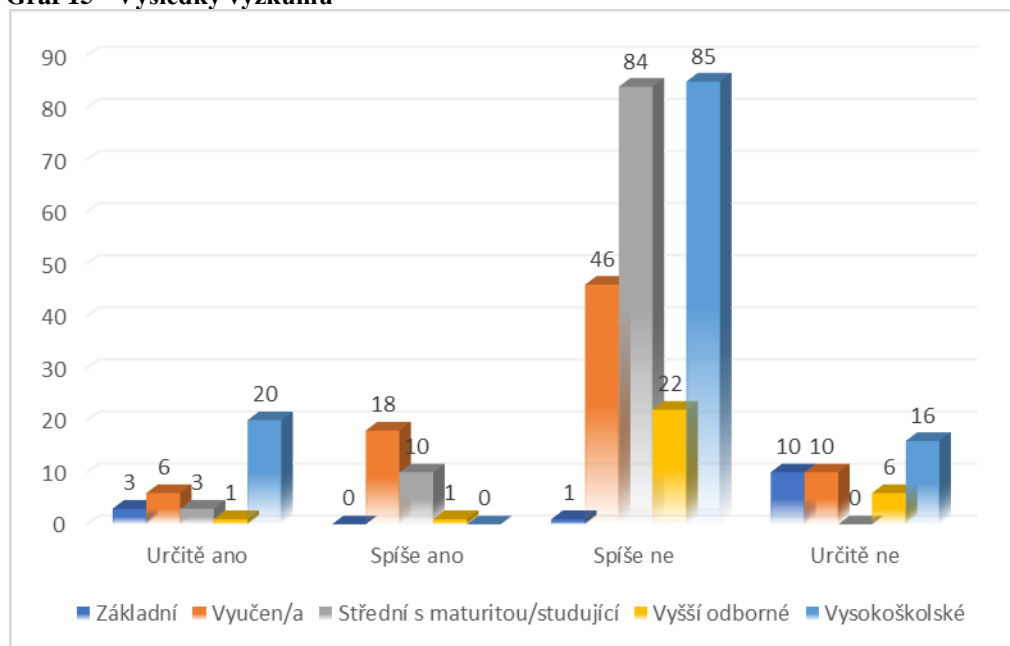
Tabulka 12 – Výsledky výzkumu

	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	33	9,65 %
Spíše ano	29	8,48 %
Spíše ne	238	69,59 %
Určitě ne	42	12,28 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní šetření

Státní dluh není nutné dle cca 70 % respondentů splácet. Opačného názoru je jen cca 18 % jedinců.

Graf 15 - Výsledky výzkumu

Zdroj: vlastní šetření

11. Věk respondenta?

Poslední skupina otázek, měla charakter identifikačních otázek. Jejich cílem bylo popsat respondenty, kteří se dotazníkového šetření účastnili.

Tabulka 13 – Výsledky výzkumu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
18-25 let	83	24,27 %
26-35 let	45	13,16 %
36-45 let	51	14,91 %
46-55 let	50	14,62 %
56-65 let	79	23,10 %
66 a více let	34	9,94 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazníkového šetření mezi obyvateli České republiky se účastnilo nejvíce respondentů ve věku 18-25 let. Těchto respondentů bylo 83, tj. 24 %. Ve věku 26-35 let bylo 45 dotázaných, tj. 13 %. Poté uvedlo 34 respondentů, že má věk 66 a více let a 46-55 let má 50 respondentů. Nejmenší množství respondentů bylo ve věku 26-35 let. Těchto respondentů bylo jen 45, tj. 13 %.

12. Pohlaví respondenta?

Tabulka 14 – Výsledky výzkumu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
muž	212	61,99 %
žena	130	38,01 %
Celkem	124	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Z dotazníkového šetření je možné dále vyzorovat, že větší množství respondentů bylo mužského pohlaví. Žen bylo v dotazníkovém šetření 130, tj. 38 % a mužů bylo jen 212, tj. 62 % respondentů.

13. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tabulka 15 – Výsledky výzkumu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	14	4,09 %
Vyučen/a	80	23,39 %
Střední s maturitou/studující	97	28,36 %
Vyšší odborné	30	8,77 %
Vysokoškolské	121	35,38 %

Celkem	342	100,00 %
--------	-----	----------

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti měli nejrůznější vzdělání, jak uvádí také předchozí tabulka. Nejméně respondentů mělo základní školu. Tuto úroveň vzdělání uvedlo jen 14 jedinců, tj. 4 %. Poté mělo 30 respondentů, tj. 9 % vyšší odborné vzdělání. Následovali respondenti s výučním listem, kterých bylo 80, tj. 24 %. Nejvíce respondentů mělo střední školu s maturitou a vysokou školu. Střední školu mělo 97 dotázaných, tj. 28 % a vysokou školu mělo 121 jedinců, tj. 35 %.

14. Do které kategorie respondentů náležíte?

Tabulka 16 – Výsledky výzkumu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Student	50	14,62 %
Zaměstnanec	132	38,60 %
OSVČ/podnikatel	67	19,59 %
Důchodce	41	11,99 %
Mateřská/rodičovská dovolená	50	14,62 %
Ostatní	2	0,58 %
Celkem	342	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední identifikační otázka se zaměřila na sociální statut respondentů. Zde bylo identifikováno, že nejvíce respondentů je v pracovním poměru a působí jako zaměstnanci firmy či státní instituce. Těchto pracovníků bylo 132, tj. cca 39 %. Studentů bylo v našem dotazníkovém průzkumu 50, tj. 15 %. 67 dotázaných jedinců uvedlo, že pracuje jako podnikatel. Seniorů bylo poté 41 osob, tj. 12 % a na mateřské či rodičovské dovolené bylo 50 dotázaných osob. Ve tři čtvrtině případů se jednalo o ženy. Poté uvedli dva dotázaní respondenti mužského pohlaví, že jsou nezaměstnaní.

3.2.2 Vyhodnocení hypotéz výzkumného šetření

Další kapitola se zaměřuje na vyhodnocení hypotéz. Ty jsou vyhodnoceny, jak již bylo uvedeno v metodologii této práce, pomocí chí kvadrátu.

4. Hypotéza č. 1: Předpokládám, že existuje závislost mezi informovaností o výši zadlužení České republiky a vzdělání respondentů.

K této hypotéze jsou stanoveny hypotézy alternativní a nulové. Alternativní hypotéza neboli H_A je následující: Předpokládám, že existuje rozdíl v informovanosti respondentů o výši zadlužení České republiky a vzdělání respondentů. Nulová hypotéza neboli H_0 je následující: Předpokládám, že neexistuje rozdíl v informovanosti respondentů o výši zadlužení České republiky a vzdělání respondentů. Proto, aby bylo možné hypotézu potvrdit, je zde doplněna následující kontingenční tabulka, která obsahuje četnosti pozorování.

Tabulka 17 – Četnosti pozorované hypotézy č. 1

	18-25 let	26-55 let	56 a více
škola	17	3	0
rodina	5	30	43
přátelé	30	39	20
média	31	69	50
jiné	0	5	0

Zdroj: vlastní výsledky

Tabulka 18 – Četnosti pozorované hypotézy č. 1

	18-25 let	26-55 let	56 a více
škola	4,853801	8,538012	6,608187
rodina	18,92982	33,29825	25,77193
přátelé	21,59942	37,99415	29,40643
média	36,40351	64,03509	49,5614
jiné	1,21345	2,134503	1,652047

Zdroj: vlastní výsledky

V Microsoft Excel bylo testové kritérium chí kvadrát vypočteno ve výši 3,844743E-33. Jedná se o velmi nízkou hodnotu. Stupňů volnosti je tomto případě 4. Jak je možné vyčíst ze Statistických tabulek (2023), že pro hladinu významnosti 0,05 je hodnota $\chi^2_{0,05}(4) = 14,86$. Tato hodnota je tedy vyšší a je nutné přijmout nulovou hypotézu. Je tedy možné stanovit, že neexistuje rozdíl v informovanosti respondentů o výši zadlužení České republiky a vzdělání respondentů.

5. Hypotéza č. 2: Předpokládám, že existuje závislost mezi obavami ze zadlužení České republiky do budoucna a pohlavím respondentů.

K této hypotéze jsou stanoveny hypotézy alternativní a nulové. Alternativní hypotéza neboli H_A je následující: Předpokládám, že existuje rozdíl mezi obavami ze zadlužení České republiky do budoucna a pohlavím respondentů. Nulová hypotéza neboli H_0 je následující: Předpokládám, že neexistuje závislost mezi obavami ze zadlužení České republiky do budoucna a pohlavím respondentů. Proto, aby bylo možné hypotézu potvrdit, je zde doplněna následující kontingenční tabulka, která obsahuje četnosti pozorování.

Tabulka 19 - Četnosti pozorované hypotézy č. 2

	Muži	Ženy
Určitě ano	54	31
Spíše ano	41	99
Spíše ne	93	0
Určitě ne	24	0

Zdroj: vlastní výsledky

Tabulka 20 - Četnosti pozorované hypotézy č. 2

	Muži	Ženy
Určitě ano	52,69005848	32,30994
Spíše ano	86,78362573	53,21637
Spíše ne	57,64912281	35,35088
Určitě ne	14,87719298	9,122807

Zdroj: vlastní výsledky

V Microsoft Excel bylo testové kritérium chí kvadrát vypočteno ve výši 3,75729E-29. Jedná se o velmi nízkou hodnotu. Stupňů volnosti je tomto případě 3. Jak je možné vyčíst ze Statistických tabulek (2023), že pro hladinu významnosti 0,05 je hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 12,84$. Tato hodnota je tedy vyšší a je nutné přijmout nulovou hypotézu. Je tedy možné stanovit, že neexistuje závislost mezi obavami ze zadlužení České republiky do budoucna a pohlavím respondentů.

6. Hypotéza č. 3: Předpokládám, že existuje závislost mezi obavami z dalšího zdražování ze strany respondentů a pohlavím respondentů.

K této hypotéze jsou stanoveny hypotézy alternativní a nulové. Alternativní hypotéza neboli H_A je následující: Předpokládám, že existuje rozdíl mezi obavami z dalšího zdražování ze strany respondentů a pohlavím respondentů. Nulová hypotéza neboli H_0 je následující: Předpokládám, že neexistuje rozdíl mezi obavami z dalšího zdražování ze strany respondentů a pohlavím respondentů. Proto, aby bylo možné hypotézu potvrdit, je zde doplněna následující kontingenční tabulka, která obsahuje četnosti pozorování.

Tabulka 21 - Četnosti pozorované hypotézy č. 3

	Muži	Ženy
Určitě ano	3	7
Spíše ano	21	8
Spíše ne	169	105
Určitě ne	19	10

Zdroj: vlastní výsledky

Tabulka 22 - Četnosti očekávané hypotézy č. 3

	Muži	Ženy
Určitě ano	6,1988	3,80116
Spíše ano	17,9766	11,02339
Spíše ne	169,8479	104,1520
Určitě ne	17,9766	11,0233

Zdroj: vlastní výsledky

V Microsoft Excel bylo testové kritérium chí kvadrát vypočteno ve výši 0,119. Jedná se o velmi nízkou hodnotu. Stupňů volnosti je tomto případě 3. Jak je možné vyčíst ze Statistických tabulek (2023), že pro hladinu významnosti 0,05 je hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 12,84$. Tato hodnota je tedy vyšší a je nutné přijmout nulovou hypotézu. Je tedy možné stanovit, že neexistuje rozdíl mezi obavami z dalšího zdražování ze strany respondentů a pohlavím respondentů.

4 Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat zadluženost České republiky od doby jejího vzniku až do současnosti a analyzovat názory na státní zadlužení u obyvatel České republiky.

V práci byl nejprve zkoumán veřejný a státní dluh České republiky, a to od doby jejího vzniku až po současnost. V této bakalářské práci bylo zjištěno, že docházelo k růstu státního i veřejného dluhu v čase, a to jak v absolutním, tak i relativním vyjádření. Ve sledovaném období vzrostl veřejný dluh z cca 20 % k HDP v roce 1993 na cca 40 % k HDP v roce 2021. Státní dluh vzrostl z cca 14 % k HDP v roce 1993 na cca 40 % HDP v roce 2021. Sledované období bylo ovlivněno různými tendencemi, různými vlivy. V 90. letech byl vývoj státního dluhu ovlivněn transformačními procesy, začátkem 21. století byl nepříznivě ovlivněn ekonomickou krizí. Po roce 2013 se situace zlepšila a státní dluh země mírně klesal, díky příznivé ekonomické situaci v zemi, kterou však opět vystřídala pandemie viru Covid 19 a nastala zdravotní a ekonomická krize. I když v době pandemie dluh výrazně rostl, v porovnání s ostatními zeměmi bylo zjištěno, že Česká republika dosahuje stále celkem příznivých hodnot, a to v porovnání veřejného dluhu k HDP.

Druhá část byla zaměřena na kvantitativní výzkum, který byl zaměřen na českou populaci. Cílem výzkumu bylo analyzovat dopady zadlužení země z pohledu jejích obyvatel. V této části práce bylo zjištěno, že nejvíce informací o problematice zadlužení získává česká společnost z médií (44 % respondentů). Proto je důležité, aby se v médiích objevovaly skutečné informace, nezkrácené informace, které budou popisovat skutečnou výši dluhu, jeho následky atd. Což se však v současné době dle mého názoru nerealizuje. To je možné vyvodit i z toho, že dotázaná česká společnost nemá v oblasti veřejného zadlužení dostatek informací (96 % respondentů). Lidem chybí různé informace. Jsou to především informace o výši aktuálního dluhu (85 % respondentů), informace o důvodech vzniku zadlužení České republiky či informace o vývoji dluhu a mezinárodního srovnání. Zajímavé zjištění je také to, že dotázaní obyvatelé země nejsou informováni o tom, jak je Česká republika zadlužena. Informaci o zadlužení má jen 33 % dotázaných. Obavy ze zadlužení přitom má 65 % respondentů. Lidé tedy nejsou se situací spokojeni a věří, že dluh země může být problémem. Respondenti jsou poté názoru, že problémem budou úroky ze státního dluhu. Lidé mají obavy z růstu daní, obavy z propouštění. Někteří dotázaní mají i strach z růstu cen služeb a některých výrobků, jako jsou např. léky. Přitom

by další zdražování bylo pro českou populaci spíše neúnosné, jak uvedlo konkrétně 80 % respondentů. Lze očekávat, že by rostly následkem této situace dluhy domácností, což je samozřejmě nevhodné. Zajímavé zjištění je však to, že si lidé nemyslí, že by bylo nutné začít veřejný dluh splácet.

5 Seznam použitých zdrojů

Smrčka, L. Rodinné finance. Praha: C.H.Beck, 2010. ISBN 80-740-0199-7.

Sirůček, P. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie: vývoj. současnost- výhledy. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-03-4.

Peková, J. Veřejné finance úvod do problematiky. Praha: Wolter Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-358-4

Kliková, Ch., Kotlán, I. Hospodářská politika. Praha: Sokrates, 2013. ISBN 978-80-86572-76-5

Dvořák, P., Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1

Ochrana, F., Pavel, J., Veřejný sektor a veřejné finance. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 80-247-3228-9.

Samuelson, P., A., Nordhaus, W., D. Ekonomie. 2. vyd. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0

Kohout, P., Krejdl, A., Pavel, J. Průhledný státní rozpočet? Kudy tečou a kam prosakují naše veřejné finance. ransparency International – Česká republika, 2006. ISBN 80-903032-8-5.

Kovář, P., Témata – Všeobecný přehled. Praha: Fragment, 2007. ISBN 978-80-253-0531-7

Hamerníková, B., Kubátová, K., Veřejné finance – učebnice. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-8432-88-2.

Jurečka, V. a kol. Makroekonomie, 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 80-247-4386-8.

Buchanan, J., Flowers, M. The Public Finances: An introductory textbook. 6. vydání. Homewood, Illinois: Irwin, 1987. ISBN 0-256-03340-4.

Missale, A. Public debt management. 2005.

Musgrave, P., B., Musgrave, R., A. Veřejné finance v teorii a praxi. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-76-4.

Bach, S. Capital Levies—A Step Towards Improving Public Finances in Europe. DIW Economic Bulletin, 2012, vol. 2, no 8.

Pavelka, T., Makroekonomie: Základní kurz, 3. Vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010. ISBN 80-867-3055-7.

Hindlls, R. Statistika pro ekonomy. Praha: Profesional publishing, 2007. ISBN 80-869-4643-6.

Vládní finanční statistiky, [online]. 2023 [cit.10.4.2017]. Dostupné z URL:http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_finance_statistics/cs.

European Union. Introducing the Euro: convergence criteria. [online]. 2023 [cit. 30.1.2023]. Dostupné z URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>

Maastrichtská kritéria, [online]. 2023 [cit. 30.1.2023]. Dostupné z URL <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>

Česká televize 24, [online]. 2023 [cit. 30.1.2023]. Dostupné z URL <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3250426-sledujte-brifink-ministerstva-financi-k-vysledkum-statniho-rozpoctu-za-rok-2020>

Eurostat, [online]. 2023 [cit. 14.2.2023]. Dostupné z URL:<https://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=teina230>

Ministerstva financí, [online]. 2023 [cit. 30.1.2023]. Dostupné z URL: [cit. 14.2.2023]. Dostupné z URL: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu/>

Ministerstvo financí, [online]. 2023c [cit. 30.1.2023]. Dostupné z URL: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-12-07_Vyhodnoceni-plneni-maastrichtskych-

EUROPA, [online]. 2023b [cit. 14.2.2023]. Dostupné z URL:
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00127/default/table?lang=en>